

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

11 Quale sit augmentum extensium habitus, vbi etiam de vnitate
habitus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94179](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94179)

SECTIO XI.

Quale sit augmentum extensiuum habitus: & quæ unitas habitus correspondeat.

Vod huiusmodi augmentum fit in habitibus supra supposuimus ex communi doctrina, abstrahendo ab ea quæstione an sit proprium augmentum, nec ne, id enim hic inuestigandum reliquimus, inquirendo quale illud sit, & an reuera sit augmentum, vel potius productio noui habitus.

Questionis sensus & punctus proponitur.

VT autem difficultas quæstionis aperitur, suppono primo, habitum non posse recipere hoc augmentum extensiuum nisi per additionem alicuius rei quæ in illo fiat. In hoc enim omnes auctores conuenire videntur. Et de illis quidem qui etiā meram intentionem per huiusmodi additionem fieri putant, res est manifesta, & patet ex Scoto in 2. dist. 3. qu. 10. & in 3. d. 23. Gabriele ibi quæst. 2. & in prolog. sentent. quæstione 8. Ocham ibidem, quæst. 1. & 9. Greg. quæst. 5. Inter eos vero, qui negant intentionem fieri per additionem, aliqui idem putant esse dicendum de hac extensione, quos infra referam. Nos tamen nunc oppositum supponimus, idque sumimus ex Diuo Thoma 1. 2. quæstione 52. articulo 1. Vbi distinguit hoc duplex augmentum, intensiuum & extensiuum, quamuis sub diuersis vocibus: nam augmentum intensiuum vocat ex parte subiecti, quia intensio fit in quantum subiectum magis ac magis participat eandem formam, seu eundem habitum: augmentum vero extensiuum vocat ex parte ipsius forme secundum se: hoc enim augmentum dicit esse in habitibus secundum ordinem quem habent ad obiecta. Vt est (inquit) maior vel minor scientia, quæ ad plura, vel pauciora se extendit. Et de hoc augmento subdit articulo secundo, fieri per additionem, quamuis de priori augmento intensiuo id negare videatur, de quo postea videbimus.

Et ratione probatur, quia in primis rationes quæ probare possunt in intentione, aliquid addi, multo magis hic concludunt. Deinde ex ratione communis augmenti realis id conuincitur potest: quo modo enim mente concipi potest reale augmentum sine additione reali? Præterea per hoc augmentum fit in potentia nouus effectus formalis & realis, qui antea non erat, nam manet propensa ad nouum obiectum, verbi gratia, ad nouam conclusionem scientiæ, ad quam antea non erat: ergo illi effectui necesse est fieri per nouam formam, seu nouam partem formæ. Patet consequentia, quia neque effectus formalis potest fieri sine forma, neque forma præexistens potest conferre nouum effectum formalem, nam antea informabat quantum poterat: nam hæc forma, de qua agimus, est forma absoluta, & actu in hærens secundum se totam, & consequenter actu etiam informas, quantum potest: ergo crescente effectui formali, & reali huius formæ, necesse est aliquid in re ipsa addi ipsi formæ. Quæ ratio licet generaliter de omni augmento reali concludere videatur, maxime tamen de hoc extensiuo, nam hoc conuenit ipsi formæ ratione sui & secundum ordinem quem habere potest ad diuersa obiecta, vel diuersos actus, & non tantum ratione subiecti. Vnde confirmatur, nam habitus per hoc augmentum habet nouam habitudinem transcendētalem ad nouos actus, & noua obiecta, sed noua habitudo transcendentalis non potest esse nisi in noua entitate addita, quia talis habitudo non provenit ex mutatione alicuius extrinseci: ergo hoc augmentum necessario requirit huiusmodi additionem,

Tandem illi habitui additur virtus actiua, non tantum quoad modum agendi, vel modum effectus, sed etiam quoad diuersos effectus, id est, quoad varios actus vel specie diuersos, vel saltem valde dissimiles intentione ad obiectum: ergo illud augmentum factum est per realem additionem, nam virtus realis non crescit per se, & in se sine reali additamento.

Secundo suppono, huiusmodi augmentum extensiuum habitus fieri per actus eiusdem quidem potentie, aliquo tamen modo inter se dissimiles in intentione ad obiectum, & non tantum in intensione & remissione. Probatur prima pars, nam si actus sunt diuersarum potentiarum, generabunt habitus omnino distinctos, quia ut supradictum est actus in ea potentia inducit habitum, in qua ipse est: ergo si actus sunt in diuersis potentiis, vnusquisque inducet habitum in sua propria potentia: ergo facient habitus diuersos, non augebunt eundem, quia non potest vnus habitus esse in diuersis subiectis. Secunda pars probatur, quia si actus sint omnino similes, solumque differant in intensione, poterunt quidem intendere habitum, non tamen extendere, quia actus solum efficiunt in habitu perfectionem sibi proportionatam.

Primus punctus difficultatis de augmento extensiuo habitus quale sit.

EX his ergo variæ oriuntur difficultates. Prima est, quale possit esse hoc augmentum extensiuum in habitibus. Et ratio dubitandi est, quia vel id quod additur per tale augmentum vnitur per se ac proprie habitui præexistenti, vel solum per aliud, scilicet quia vtrumque est in eodem proximo subiecto. Primum non potest intelligi, secundum autem non sufficit ad verum & proprium augmentum habitus: ergo, probatur minor quoad priorem partem, quia vnio per se inter qualitates eiusdem subiecti intelligi non potest, nisi per modum intensiōis: necesse est enim, ut quæ sic vniuntur, comparētur ut entitates partiales respectu illius integræ qualitatis, quæ ex illis coalescit, & consequenter quod inter se comparentur, ut compartes inter se vnibiles. Solum autem duobus modis intelligere possumus duas partes esse inter se vnibiles. Primo immediate per modum actus & potentie, sicut vniuntur materia & forma: secundo, medio aliquo termino indiuisibili, in quo illæ duæ partes coniunguntur per modum continuationis, sicut vniuntur duæ partes lineæ in puncto. Prior modus vnionis non habet locum inter partes eiusdem qualitatis, quia nunquam aliqua duo vniuntur illo modo, nisi vnū habeat ut potentia, aliud ut actus: hæc est enim vnica ratio huius vnionis, hoc modo consurgens ex multis, ut Aristot. sæpe docuit 7. & 8. Met. At vero partes eiusdem qualitatis non comparantur inter se ut actus & potentia, quia neutra recipitur in alia ut in subiecto, neque actus illam, sed vtraque proxime afficit idem subiectum, in quo inest tota qualitas. Vnde nec tales partes habent per se ordinem inter se, sed vnaquæque potest per se sola inherere suo subiecto: neutra ergo actuat aliam: ergo non habent inter se illud genus vnionis. Quod manifeste patet in præsentī materia, nam etiam in vna virtus religionis, verbi gratia, extendatur ad actus orandi, sacrificandi, & vouendi, & in ordine ad illos intelligatur habere diuersas entitates partiales, secundum quas talis habitus augeatur, non tamen comparatur vna pars ad aliam ut potentia ad actum, neque vna per se supponitur in subiecto ad aliam, sed indifferenter potest illa virtus inchoari per actus orandi, verbi gratia, & augeri per actus sacrificandi, & conuerso: ergo prior modus vnionis non habet locum in hoc augmento, seu inter partiales entitates eiusdem habitus.

Neque

IV.

Extensiuum
augmentum
habitui fit
per actus
eiusdem pot
tia circa di
uersa obiecta

V.

VI.

Neque etiam aliter **modus** habet locum in qualitate, nisi ratione intentionis, in qua, ut infra videbimus, est latitudo quædam proportionem seruans ad latitudinem extrinsecam quantitatis, in hoc quod est in infinitum diuisibilis, & consequenter in ea reperiuntur partes eiusdem latitudinis intensiue, & indiuisibiles termini quibus illæ partes vniuntur: nam sine his non potest habere locum talis modus vnionis. At vero in augmento extensiuo non potest hic modus vnionis inueniri propter duo. Primo, quia vnacumque illarum partium extensionis, quæ sic vniuntur dicuntur, non est vltimus diuisibilis secundum extensionem, sed indiuisibilis, ut verbi gratia, licet scietia dicatur habere latitudinem extensiuam secundum varios assensus diuersarum conclusionum, tamen vnusquisque assensus est indiuisibilis extensiuæ, quia ad vnā tantum indiuisibilem veritatem terminatur. Vnde etiam illa partialis entitas seu gradus correspondens in habitu vnique actui est etiam indiuisibilis extensiuæ, quia proportionatur actui, per quem fit, & ad illum, eiusque obiectum indiuisibiliter inclinatur: ergo inter huiusmodi partes extensionis habitus, non potest esse vnio per modum continuationis: nunquam enim sic vniuntur ea, quæ indiuisibilia sunt.

VII.

Secunda ratio est, quia in his, quæ vniuntur per modum cōtinuationis, datur indiuisibilis terminus communis vtrique extremo vnionis, ut supra dictū est de quantitate, & infra dicitur de intentione. In presenti autem nō potest dari huiusmodi terminus, in quo vniantur partes extensionis eiusdem habitus, tum propter præcedentem rationem: nam cum illæ partes sint in se indiuisibiles, non indigent vltiori termino indiuisibili, immo neque illum habere possunt. Tum etiam, quia ille indiuisibilis terminus deberet esse proportionatus entitati habitus: ergo deberet iuxta modum suum inclinare ad aliquem actum & obiectum, quia tota entitas habitus huiusmodi est essentialiter. Cum ergo vna pars illius habitus inclinet ad vnum actum, & alia ad alium, inquirō de illo indiuisibili termino, in quo tales partes vniuntur, ad quem actum inclinet, quia non est maior ratio de vno, quam de alio, nec vero potest ad vtrumque inclinare, cum ille dicatur esse indiuisibilis, & in actibus sit latitudo extensiuæ. Item, quia in actibus nihil est commune realiter, in quo vniantur: ergo neque in habitu potest aliquid simile correspondere. Ex hoc ergo discursu videtur concludi, nullam esse posse realem vnionem inter id, quod supponitur iam acquisitum in aliquo habitu, & id quod additur per augmentum hoc extensiuum. Ex quo fit, illa duo solum per aliud posse vniiri, scilicet, quia in eodem proximo subiecto coniunguntur.

VIII.

Nō tantum singuli habitus sunt in singulis potentiis.

Iam vero probatur altera pars superius posita, nempe, quod hæc vnio non sufficiat ad verum augmentum habitus, quia illud non est augmentum, sed acquisitio noui habitus in eadem potentia. Nam ille modus vnionis communis est omnibus habitibus eiusdem potentiæ: ergo quotiescunque habitus acquiritur in vna potentia iam habere alium, erit augmentum extensiuum, quod improprie dicitur, quia id, quod augetur, debet esse idem, quod antea genitum erat. Nisi quis fortasse dicat, vnus potentia esse tantum vnum habitum, quod esset absurdum in morali Philosophia, in qua receptissimum est dari in eodem appetitu plures virtutes morales, & in eodem intellectu plures vnitates intellectuales. Et in Theologia ut minimum certum est, Charitatem & Spem esse virtutes & habitus distinctos, etiam si sint in eadem voluntate.

Secundus punctus, per quos actus crescat extensiuæ habitus.

Secunda difficultas est, per quos actus fiat hoc augmentum extensiuum habituum, an per actus speciei diuersos, vel tantum numero distinctos. Quamuis enim dictum sit, acquiri per actus aliquo modo dissimiles, non tamen propterea sequitur debere esse speciei diuersos, nam inter indiuidua eiusdem speciei præsertim respectiua, possunt esse quædam omnino similia, ut verbi gratia, species visibiles Petri & alia aliquo modo dissimilia indiuidualiter, ut species visibiles Petri & Pauli, ut supra tactum est disp. 5. Videtur ergo hæc dissimilitudo indiuidualis non solum sufficere inter actus agentes eundem habitum extensiuæ, verum etiam nō posse esse maior. Primum patet, quia quacunque ratione actus tendant in diuersa obiecta, non potest vnus generare inclinationem ad alium, neque è conuerso: ergo habitualis inclinatio acquisita per vnum actum augebitur extensiuæ ad nouum obiectum per alium actum, similem quidem in specie, dissimilem autem indiuidualiter, ob tendentiam ad diuersum obiectum quali materiale. Secundum patet, quia si actus sint speciei diuersi generabunt habitus speciei diuersos: ergo non possunt augere eundem habitum etiam extensiuæ. Consequentia patet ex dictis: & antecedens probatur. Tum quia habitus specificantur per actus, atque ita ex actibus speciei diuersi sumuntur habitus specificas differentias diuersas. Tum etiam, quia actus est proxima causa habitus, quem relinquit tanquam semen suum ad similes actus: ergo habitus speciei diuersi relinquent (ut ita dicam) semina speciei diuersæ.

In contrarium vero est, quia sola dissimilitudo indiuidualis actuum non videtur sufficiens ad hoc augmentum extensiuum. Primum, quia aliis per omnes actus numero distinctos, qui versantur circa diuersa materialia obiecta, augentur habitus extensiuæ, ut iustitia restituendo huic pecuniam, illi triticum, & sic de aliis, quod videtur & superuacaneum, & falsum. Secundo, quia aliis nunquam idem habitus posset elicere actus speciei diuersos, quia solum potest efficere actus similes illis a quibus effectus est: ergo si nō potest fieri & compleri per actus speciei diuersos, neque illos poterit efficere. Consequens autem videtur falsum: nam idem habitus scientiæ potest elicere assensus pluriū conclusionum, & eadem virtus moralis elicere intentionem & electionem, ac similes actus, qui plane videntur speciei diuersi.

Tertius punctus, qualis sit vnitas habitus.

In his difficultatibus attingitur etiam questio illa celebris, an habitus sit simplex qualitas, vel collectio plurium, quæ, ut supra insinuaui, duos potest habere sensus. Vnus est, an habitus sit simplex, ut nullo in se compositionem admittat, secundum extensionem; alius est, esto habitus sit qualitas aliquo modo composita, an sit qualitas vere ac per se vna, an vero solum habeat vnitatem aliquam artificiosam ex collectione plurium: & vtriusque sensus decisio pendet ex modo explicandi augmentum extensiuum, in quo nunc versamur.

Prima opinio omnem habitum esse simplicem qualitatem.

Vnt ergo in hac re variæ sententiæ. Prima est, habitum esse qualitatem nō solum per se vnā, sed etiam simplicem & indiuisibilem extensiuæ: ita enim nunc loquimur, ne id semper admonere necesse sit. Ita sentit Caietanus 1.2. quæst. 54. artic. 4. & Capreol. quæst. 3. prologi. Ferrar. contra Gentes, c. 56. Henr. quodlib.

quodlib. 9. quaestione 4. Et eodem modo opinantur multi ex recentioribus Thomistis, & putant esse sententiam Dni Thomae dicta quaest. 54. artic. 4. in 1. 2. Qui consequenter eodem modo philosophantur de augmento extensio, quo de intensio, quo ad hoc, quod neutrum sit per additionem entitatis, sed per solum diuersum modum se habendi eiusdem indiuisibilis entitatis, respectu subiecti: quanquam dicti auctores non tam aperte hoc declarent. Vnde cum Dni Thomas loco superius citato dicit, habitum secundum se augeri per additionem, exponere possunt, solum loqui de habitu intellectuali, & de additione specierum intelligibilium. Quae expositio habet fundamentum in verbis eius: nam prima secundae quaestione quinquagesima secunda, articulo primo & secundo, in particulari loquitur de scientia, quam dicit augeri per additionem plurium conclusionum, quae non intelliguntur addi, nisi mediis speciebus intelligibilibus.

Ratio huius opinionis esse potest, quia habitus est propriissimus, & per se species qualitatatis: ergo omnis habitus quia in sua specie est vnus habitus, est etiam vna qualitas per se: non potest autem esse per se vna, nisi sit etiam simplex: ergo. Minor probatur ex dictis auctoribus argumento, quod est commune ad intentionem, scilicet, quia illa compositio ex partibus, seu gradibus non potest esse, nisi partes illae numero distinguantur: non possunt autem ita distingui, cum in eodem subiecto recipiantur. Sed hoc argumentum quantum vim habeat in intentione, postea videbimus: in praesenti vero certe non est efficax, quia respondetur, partes illius habitus, si per actus specie diuersos fiant, non differre tantum numero, sed etiam specie partiali: esse tamen quasi heterogeneas partes, quae vniri possunt ad componendum vnum habitum: si vero illi actus differant solum numero cum aliqua dissimilitudine in ordine ad diuersa obiecta saltem materialia, sic etiam non repugnat duo accidentia eiusdem speciei esse simul in eodem subiecto, ut supra disp. 5. declarauimus. Efficacius ergo videtur illa minor probari discurfu facto in priori difficultate, de qua plura inferius dicemus.

Quoniam vero dicti auctores ita sentiunt de simplicitate habitus, nihilominus simul docent, vnum & eundem habitum esse principium plurimorum actuum, & versari circa latissimum obiectum, varias res seu materias in se comprehendens & in ordine ad illas interdum esse vnum habitum in statu imperfecto & inchoato, perfici autem & consummari per varios actus, etiam si illi intrinsece nulla res addatur. Quod si petas, quomodo possit habitus vnus simplicis essentiae ad tot res seu materias inclinare. Respondetur, rationem esse, quia omnes illae materiae conueniunt in vna ratione formali obiecti, sub qua a tali habitu attinguntur. Quae sit autem haec vnitas formalis obiecti, difficillime explicatur, nec potest vna simplici, vel generali regula, quae omnes habitus comprehendat, declarari: sed generatim solum dici potest, in vnoquoque habitu id quod se habet tanquam motuum eius, seu tanquam ratio attingendi res, in quibus versatur: esse rationem formalem obiecti, a qua sumit habitus vnitatem. Haec autem ratio in diuersis habitibus, iuxta diuersitatem & proportionem eorum, diuersa est, quod in singulis materiis explicandum erit. Rursus si quis interroget, an actus illi, quibus tales habitus consumantur, sint specie distincti vel tantum numero: quidam ex dictis auctoribus simpliciter negant differre specie, quia conueniunt in obiecto formali habitus: alii vero distinguunt: nam comparatione habitus sunt eiusdem speciei, secundum vero proprias rationes possunt specie differre. Denique si interroges, quomodo plures & dissimiles actus possint eundem indiuisibilem habitum perficere. Nihil aliud respondent, nisi quod illa entitas indiuisibilis potest habere varios modos afficiendi.

Tom. II. Metaphys.

di subiectum, secundum quos potest varie perfici per varios actus.

Fundamentum autem huius partis sic declaratur, XV. est, quia habitus inclinans ad varios actus sub aliqua latitudine obiecti est vere vnus, non potest autem esse vere vnus, nisi sit simplex, ut ratio supra facta probat: ergo. Maior probatur, primo inductione. nam vna fide varias res credimus, & vna charitate diligimus Deum & proximum, & sic de ceteris. Alias tot essent iustitiae, vel temperantiae multiplicandae, quae sunt officia harum virtutum, & ita etiam in scientiis, innumeratae essent multiplicandae scientiae. Deinde probatur ratione, quia habitus est medius inter potentiam & actum, sed vna potentia cum sit simplex, entitas se extendit ad plures actus, & ad plures res, prout in aliqua ratione obiecti conueniunt: ergo etiam habitus in suo ordine poterit idem indiuisibilis existens multa in se complecti, sub aliqua ratione obiecti. Dico autem, in suo ordine, quia oportet, ut habitus tandem se extendat, quantum potentia quae perficit, quia est medium inter illam & actus, & ideo ex vtroque extremo aliquid suo modo participat, ut neque sit tam limitata entitas, sicut actus, neque tam late pateat sicut potentia.

Secunda opinio distinguens inter habitus intellectus & voluntatis.

Secunda opinio, distinctionem facit inter habitus intellectus & appetitus, & de prioribus negat esse simplices qualitates, de posterioribus vero affirmat. XVI. Haec opinio tribui potest Soc. 6. Metaph. quaest. 9. ubi cum expresse doceat scientiam non esse simplicem qualitatem, idem sentire videtur de omnibus habitibus intellectus. In solutione autem ad tertium expresse concedit habitus voluntatis esse simplices qualitates. Vnde quoad hanc secundam partem idem & ob eandem rationem sentit quod alii Thomistae: quoad priorem vero in hoc fundatur, quod non admittit in intellectu alios habitus praeter species intelligibiles, quarum collectionem ordinaram dicit esse habitum scientiae. Vnde in rigore loquendo de habitu iudicatio intellectus, de quo nunc disputamus, nec simplicem, nec compositum illum ponit, quia potius illum e medio tollit. Quoniam possit esse in hoc aliqua ambiguitas, & aequiuocatio interminis. Nam Soncinus distinguit, duplices species intelligibiles: quasdam, quae sunt ab intellectu agente & procedunt assensum scientiae, quas dicit solum repraesentare res incomplexas: alias vero esse species intelligibiles, quae sunt in intellectu ex vi assensus scientifici, quas dicit repraesentare ipsa complexa, & habilitare intellectum ad similes assensus, & hanc speciem productam per assensum scientiae dicit esse proprium effectum habituale demonstrationis. Tandem vero concludit, vnam scientiam esse compositam ex multis speciebus posterioris generis, & non esse simplicem qualitatem.

In qua sententia obscurum satis est, quid intelligat hic auctor per species complexas productas per assensum conclusionis. Nam si intelligat esse veras species repraesentantes obiectum, & deservientes ad apprehensionem eius, non videntur necessariae respectu eorum obiectorum, quorum species sunt per intellectum agentem impressae. Nam illae sufficiunt, non solum ad simplicem apprehensionem, sed etiam ad compositionem. Quia primò compositio per illas solas facta est mediis conceptibus simplicibus, virtute earundem specierum formatis. Neque post primum assensum, etiam per demonstrationem habitum, potest iterum compositio, aut similis assensus fieri sine vsu earundem specierum, quia sine concursu obiecti non potest cognitio fieri: concurrat autem obiectum per speciem. Nec satis intelligi potest, quod species, quae vicem tenent obiecti, repraesentent

P p

tent

tent illud nisi incomplexè: nam complexio solum est in compositione mentis, aut apprehensiva, aut etiam iudicativa, ut omittam nunc voces, & scripturas. Unde licet aliquando contingat per actum imaginationis, aut intellectus possibilis fieri phantasma vel speciem intelligibilem alicuius obiecti, quod per solam actionem sensuum externorum, aut intellectus agentis representari non potuit, tamen etiam illa species representat simpliciter & incomplexè suum obiectum. Illa ergo species representantes complexè nec sunt necessariae, nec satis intelligibiles, si de propriis speciebus sermo sit. Si vero nomine speciei intelligat Soncinas qualitatem quandam relictam, in intellectu, ex efficacia assensus scientifici, inclinante & determinante intellectum ad similem assensum veritatis complexæ, sic verum est dari in intellectu huiusmodi qualitatem: illam vero nos vocamus habitum iudicativum. Neque illa qualitas habet vicem obiecti, sed potius tenet se ex parte potentiae, cuius lumen seu veritatem augere ad iudicandum, & ad usum specierum, quapropter non proprie vocatur species intelligibilis. Atque ita in hoc sensu non differt hæc sententia, quoad hanc partem à sequenti opinione.

Tertia opinio negans in uniuersum habitum esse simplicem qualitatem, aut per se unam.

XVIII. **E**rgo tertia sententia, quæ in uniuersum negat habitum esse simplices qualitates, siue in intellectu, siue in voluntate, & consequenter etiam negat habitum esse qualitatem per se unam, physicè, & in rigore loquendo, sed solum per quandam collectionem, vel coordinationem plurium qualitatum. Hanc sententiam tenuit Aureolus in prologo sententiarum, ubi eandem tenet Scotus quæstione 3. dub. 2. & Gregorius quæst. etiam 3. art. 1. & alii eodem loco, præsertim Ocham quæst. 1. & 9. & Gabriel. quæst. 9. & in 3. d. 2. quæst. 2. Fundamentum huius sententiæ consistit in duobus principiis, quæ à nobis videntur satis in superioribus probata. Vnum est argumentum reale habituum, & præsertim extensiuum, non posse fieri sine additione reali: aliud est illud, quod additur, cum habitus augetur, extensiuum non posse habere propriam & per se unionem cum ea parte habitus, quæ præsupponitur. Nam ex his principiis euidenter infertur, habitum perfectum & consummatum (de hoc enim est sermo) non esse simplicem qualitatem, quia per augmentum extensiuum consummatur. Sequitur deinde, talem habitum nec qualitatem per se unam esse posse, quia in his qualitatibus nulla est compositio, seu unio, ex qua possit resultare ens per se unum. Et quoniam tota vis huius sententiæ consistit in his principiis, & eorum examine, omitto rationes alias, quæ à dictis authoribus afferuntur. Illud tamen viterius sequitur ex prædicta sententia, nimirum hoc augmentum habitus per extensionem non esse proprium, sed esse (ut ita dicam) per iuxta positionem, & artificialem compositionem, sicut augetur domus, cum ædificatur. Qualis autem sit hæc artificialis compositio in habitibus, & quando in una & eadem potentia sufficiat ad unitatem habitus cum distinctione ab aliis habitibus eiusdem potentiae, magnam habet difficultatem, & à dictis authoribus non satis explicatur.

Quarta opinio negans simplicitatem habitibus, non tamen unitatem per se.

XIX. **Q**uarta sententia, & quasi media inter prædictas, est habitum esse qualitatem per se unam, non tamen simplicem seu indivisibilem secundum extensionem ad diuersos actus, & partialia obiecta, sed ef-

se compositam ex partialibus entitatibus inter se vere ac proprie unitis, quia sine additione non potest esse verum augmentum, & sine unione non potest esse vera unitas habitus. Hæc opinio placet nonnullis ex modernis Doctoribus: ex antiquioribus enim nullus satis declarat hunc opinandi modum. Nonnulli vero favere videtur Caietanus 1. 2. quæstione 54. articulo quarto ad tertium Gregorii, quatenus comparat intentionem & extensionem habitus intentioni & extensioni caloris, dicens: *Sicut in formis materialibus calor & latitudines eius intensiva & extensiva, non sunt tres entitates, sed una habens duas condiciones, ita in habitu.* At verò (omissa pro nunc latitudine intensiva) dubitari non potest, quin calor secundum latitudinem extensivam habeat partes realiter distinctas, quamvis inter se unitas. Et ideo licet calor & latitudo extensiva non dicantur duæ entitates, qualitudo extensiva includit illas partes cum unione earum, & totum non distinguitur à partibus simul sumptis & unitis: nihilominus tamen in illa latitudine includuntur entitates inter se partialiter distinctæ: idem ergo erit in habitu, si in eo est similis latitudo extensiva. Atque iuxta hanc sententiam saluatur propriissime augmentum extensivum habitus: quia id quod additur per talem actionem, unitur præexistenti, & ex utroque fit unum maius & perfectius. Et consequenter illi actus pertinebunt ad unum habitum, qui licet inter se videantur diversi, vel numero, vel etiam specie sunt apti efficere in potentia habilitates partiales, aptas ut inter se uniantur. Quando verò illæ habilitates sint partiales, & habentes dictam aptitudinem, aut quando sint totales absque unione inter eas non minus est ad explicandum difficile, quam fit in omni sententia vera unitas habitus. Recurrendum verò est ad obiectum formale, & indicium sumi poterit ex afinitate & proportionem actuum inter se.

Prima assertio ad resolutionem questionis.

Resolutio huius quæstionis est sine dubio difficilis, quia radix & modus unitatis habitus occulta valde nobis est, & difficile est inquirere medium inter opposita extrema, ut neque in una potentia unum tantum habitum, vel unam tantam virtutem esse asseramus, neque tot multiplicemus, quot sunt actus, & à communi modo sentiendi & loquendi recedamus. In re tamen difficili dicam breviter, quod verisimilius videtur. Et in primis existimo nullam veram & realem compositionem extensivam in habitibus reperiri. Hoc mihi probat efficaciter discursus factus superius, qui ab authoribus contrariæ sententiæ nec dissolvitur, nec attingitur, neque explicatur quale genus proximæ unionis inter illas entitates habituales possit reperiri. Accedit præterea, quod in actibus intellectus & voluntatis, non potest inueniri similis extensio cum reali distinctione partialium entitatum & vera unione earum ex parte obiectorum tantum. Quod addo, quia in aliquibus actibus animæ potest inueniri latitudo, & compositio extensiva ex parte subiecti, ut visio corporalis quatenus est in subiecto extenso & continuo potest habere extensionem & continuationem partium, tamen neque illa extensio habet locum in intellectu & voluntate, neque etiam est ad propositum: quia etiam si in appetitu sensitivo, vel cogitativo locum habeat, nihilominus per quemlibet actum generabitur habitus, habens eundem modum extensionis, quia in eodem subiecto adæquate generatur, quia non est maior ratio de una parte subiecti, quam de alia, & quia talis potentia per se ipsam tota concurrat ad actum: & similiter secundum se totam acquirat habitum seu facilitatem operandi. Hæc ergo extensio ex parte subiecti impertinens est ad augmentum habitus, vel ad unitatem eius explicandam. Quod

XXI. Quod vero ex parte obiectorum non possit esse in actibus prædicta extensio & compositio, patet, quia vel potentia simul tendit in plura obiecta per modum vnius & sub vna & eadem ratione, vel per modum plurium. Quando tendit priori modo, non est in actu formalis extensio & compositio: sed est indiuisibilis entitas, quæ totum illud obiectum, tanquam adæquatum terminum vnius habitudinis transcendentalis complectitur. Aliàs dicendum esset, quando vnicuius actui volo dare elemosynam decem hominibus, in illo actu esse decem particulas, quibus tendo in singulos homines, quod per se apparet incredibile. Et inde sequuntur difficultates de augmento infinito, præsertim in intellectu & voluntate Angeli, aut animæ Christi, quæ distincte videt infinita in verbo. Et præterea habet etiam locum discursus supra factus, quod illa vniuersa partium, neque esse potest per modum continuationis, nec per modum actus & potentie. Quod maxime verum est in illis, qui sunt actus secundi & ultimi. Præter illos autem duos modos vniuersi non est alius, qui realis ac physici sit. Quod si potentia simul tendit in plura obiecta per modum plurium, erunt quidem actus illi distincti, de illis autem euidentiis est non habere inter se vniuersam rationem cuius dici possint componere actum vere vniuersum: quia (præter rationes factas) in obiecto non est vniuersitas, in qua possit fundari vniuersitas actus.

XXII. Tandem, quod ex actibus sufficiens argumentum fiat ad habitus, patet ex ratione generali, quia actus natus est efficere habitum sibi similem seu proportionatum. Responderi quidem potest, potentiam non semper posse simul in vno actu exprimere, quod in vno habitu continet: quia actus maiorem intentionem, & consequenter maiorem efficacitatem requirit. Sed licet in hoc genere verum sit, nihilominus, si ille modus compositionis haberet locum in habitibus, nulla sufficiens ratio reddi posset, cur in aliquibus actibus non posset habere locum, saltem quando habent inter se aliquam subordinationem. & potentia videtur ex vno ad alium extendi, vt ex assensu præmissarum ad assensum conclusionis, & ex intentione finis ad electionem mediorum. tunc enim cessat illa ratio de attentione & efficacia potentie, quia iam simul ad illa omnia attendit. Ratio ergo generalis est, quia hic modus compositionis & vniuersitatis, neque in actibus, neque in habitibus locum habet. Immo si quis animaduertat, intelliget in nullis formis vel actibus quatenus tales sunt, inueniri talem modum vniuersitatis, nisi per modum intentionis, vel extensionis continuæ: alioqui necesse est, vt vna forma comparatur ad aliam per modum potentie passivæ, & altera è conuerso per modum actus, vniuersi possit. Accedit vltimo, quod hæc sententia auger, & non explicat difficultates: nam in re tot multiplicat entitates, quot illa quæ ponit collectionem: sed præterea addit vniuersam earum inter se, quam explicare non potest. Ac deinde æque difficile manet ad explicandum in hac sententia, vnde sumenda sit vniuersitas habitus, vt supra retigimus.

Secunda assertio de habitibus, qui sunt simplices qualitates.

XXIII. Dico secundo: Necesse est, vt sint in anima aliqui habitus indiuisibiles, & qui sunt simplices qualitates. Probat, quia in habitibus non est vniuersitas per compositionem extensiuam: ergo vel est per collectionem plurium qualitatum, vel per simplicem entitatem. Si hoc posterius dicatur, id est, quod intendimus. Si vero dicatur prius, necesse est vt illa collectio ex multis simplicibus constet: quia omne compositum ad simplicia, & omnis numerus ad vniuersitates necessario reuocatur. Et ex ipsis terminis patet: nam si vnius habitus est collectio plurium qualitatum,

Tom. II. Metaphys.

rursus inquiri, an vnaquæque illarum qualitatum sit etiam collectio aliarum, vel sit simplex. Si primum dicatur, de illis vltimis inquiram, donec sistamus in simplicibus qualitatibus, quia non potest in infinitum procedi. Rursus cum peruenit fuerit ad qualitates simplices de illis procedit ratio, quia vnaquæque earum est vera & integra qualitas in sua specie, quia non est pars vera & physica alicuius qualitatis: nam esse partem numeri aut collectionis, non tollit rationem integri entis in suo genere. Sed huiusmodi qualitates non sunt nisi in specie habitus, vt ex dictis constat: ergo necesse est dicere dari habitus qui sunt simplices qualitates.

Dices: Interdum vna qualitas constat ex multis, inter quas non est vera & realis vniuersitas, sed solum cōtinent peratior quædam & proportio, vt sanitas, pulchritudo & similes, & in his generibus vel speciebus qualitatum nulla datur simplex. etiam si ex simplicibus constet: ergo idem potest de habitibus dici. Respondetur, quidquid sit de illa vniuersitate per solam proportionem plurium, an sit vera vniuersitas, & an habeat locum in habitibus (quod infra videbimus) quando cum aliqua qualitas componitur ex multis, & vocatur vna sub aliquo conceptu & nomine, componi ex multis, quæ licet fortasse sub eo nomine non censeantur completæ, tamen sub alia essentiali ratione sunt completæ, & simplices qualitates. Vt quamuis calor non sit completa sanitas, est tamen completus calor, vel passibilis qualitas: & in eo genere est qualitas simplex completa & perfecta: vnde si daremus sanitatem etiam esse passibilem qualitatem, & sub hac generali ratione de illis sermo esset, necessario dicendum esset, aliquas passibiles qualitates esse simplices qualitates, etiam si aliquæ sint compositæ.

Similiter ergo in presenti, si poneremus scientiæ esse collectionem ordinatam specierum intelligibilium, & nomen scientiæ nil aliud significare, verum quidem esset, nullam scientiam humanam esse simplicem qualitatem, nihilominus tamen vnaquæque species intelligibilis, in ratione talis speciei, simplex & completa qualitas esset. Vnde si de eis agamus sub ratione communi vtriusque, sub ea dantur & qualitates simplices & compositæ. Talis autem est ratio habitus in qua versamur: est enim generalis ad omnes qualitates, quæ per modum actus primi dant potentiam facilitatē & promptitudinem ad actus secundos exercendos: vnde sub hac generali ratione non requirit compositionem, aut proportionem plurium qualitatum: imo tanto erit perfectior habitus quanto simplicior, ceteris paribus. Quamuis ergo aliquos habitus concedamus constare ex multis, quod incertum est, si tamen semper erit sub aliqua determinata ratione vel scientia, vel talis scientia, aut talis virtutis. Ratio autem habitus vt sic illam compositionem non requirit. Atque ita concluditur, dari habitus, qui sunt simplices qualitates: & illosmet ex quibus alii componi dicuntur, esse veros habitus & simplices qualitates.

Sed iam supersunt duo explicanda. Primum quantum possit esse latitudo simplicis habitus, tum in rebus in quibus versatur, tum in actibus quos facere potest, vel ab eis fieri aut consummari. Secundum est an ex simplicibus habitibus componantur alii, & qualis vel quanta compositio illa esse possit.

Tertia assertio, de extensione simplicis habitus.

Dico ergo tertio: Vnus & idem simplex habitus potest per suam entitatem simplicem ad varia obiecta partialia virtualiter extendi: & plures actus efficere, si vel omnino sint similes in ratione formali obiecti, quamuis in materiali differant, vel ita sint inter se connexi vt vnus in alio virtualiter cōtineatur. Hæc assertio in primis ostenditur inductione: nam

Pp 2

saltem

XXIV.
Obiectum
respondetur.

XXV.

XXVI.

XXVII.
Simplex habitus ad plura obiecta extendi potest, & quomodo.

saltem in habitibus infusis, nemo, ut opinor, negabit dari habitus simplices habentes huiusmodi virtualē extensionem. Fides etenim vnica tantum & simplex est, etiam si per eam innumera res credantur. Neque enim vilius verisimiliter dicere potest illam vnitatem consistere in collectione aut compositione plurium entitatum, tum quia tam indiuisibilis est illa fides, ut nemo possit credere vni, si alteri articulo fidei discredat, tum maxime, quia ipsa per se primo inclinatur ad rationem assentiendi, quæ & æqualis, & eadem est in omnibus. Idem est suo modo de charitate & spe, & in penitentia id clarissime constat: nam eadem vni-formiter deestatur omnia peccata, præsertim mortalia, quod indiuisibiliter conuenit tali virtuti secundum formalem rationem vnum.

XXVII.

Dicit quis, esse specialem rationem in virtutibus infusis, vel quia sunt superioris ordinis, & diuisa in inferioribus solent esse vnita in superioribus. Vel quia non sunt à suis actibus, ut ea ratione oporteat eis omnino commensurari, & iuxta eos distingui. Vel quia non sunt meri habitus, sed aliquo modo participant rationem potentie: in potentiis autem non est dubium, quin vna simplex entitas possit habere illam virtuale extensionem. Respondetur, verum quidem esse plures causas vnitatis & simplicitatis ree periri in habitibus infusis quam in acquisitis. Nihilominus tamen potest ex illis sumi proportionale argumentum non leue quantum ad id, in quo conueniunt cum habitibus acquisitis, nimirum, in vnitatis & connexionis suorum actuum in aliqua ratione formali obiecti aliquo modo indiuisibili: nam hæc sufficit, vel potius requirit vnitatem vel simplicitatem habitus: etiam si aliæ causæ non postulent talem modum entitatis, dummodò illum non impediant.

XXIX.

In acquisitis habitibus ostenditur assensio.

Siggitur recte argumentari possumus ab habitibus infusis ad acquisitos, ut verbi gratia, si penitentia infusa est vna & simplex, quia indiuisibiliter deestatur diuinam offensam ut licet, & ut auertentem à fine supernaturali, ita naturalis vel acquisita penitentia (qualiscunque illa sit) deestatur omnia quatenus à fine naturali auertunt, proportionem seruata. Eadem proportio fieri potest inter fidem diuinam & humanam, hæc seruata differentia quod fides diuina tantum habet vnum Deum, cuius authoritati nitatur: fides autem humana potest fundari in testimoniis diuersorum hominum: & ideo necesse non est, ut idem indiuisibilis habitus, qui inclinatur ad credenda dicta vnius hominis aliis etiam fidem tribuat: tamen respectu eiusdem & seruata proportionem optimum est argumentum. Rursus in virtutibus moralibus acquisitis potest idem argumentum accommodari: nam si virtus iustitiæ inclinatur ad saluandam æqualitatem alteri in bonis eius, ubi hæc ratio æqualiter inuenta fuerit, ille habitus æqualiter & indiuisibiliter inclinabit.

XXX.

Atque ex his facile erit rationem confirmare possitam assertionem. Ut autem illam per singulas partes conclusionis declaremus, aduertendum est in omni habitu dari ex parte obiecti aliquam rationem tendendi in illud, quam motuum operandi possumus appellare: nam habitus intellectus de quibus agimus sunt habitus iudicatiui: iudicium autem semper nititur in aliqua ratione assentiendi: habitus autem voluntatis tendunt ad prosequendum aliquod bonum: omnis autem prosecutio boni est ex aliquo motiuo seu ex aliqua ratione bonitatis, quæ voluntatem attrahit. Hoc ergo motiuum seu ratio tendendi est absque dubio, quæ dat actui specificam rationem quæ eadem erit, si æqualiter aut eodem modo per actus attingatur: quia semper id quod est formale, est quod dat speciem: materiale autem est quasi per accidens, vel indiuiduale respectu talis actus. Dico autem, si æqualiter vel eodem modo talem rationem tendat, nam contingit vnam & eandem rationem tendendi

non æque applicari diuersis materiis, & ideo non eodem modo attingi per actus. Ut est, v.g. bonitas diuina, quatenus est in Deo, & redditur illam amabilem, vel quatenus per quandam, respectum applicatur proximo, ut illum etiam amabilem reddat. Nam licet illa bonitas in se vna sit, non tamen illis rebus æque conueniunt, & ideo modus tendendi in illa non est idem. Et idem est in vniuersum de bonitate finis respectu ipsius finis, & respectu mediolorum, & de similibus, in quibus ratio tendendi alteri intrinsece, aliis vero extrinsece applicatur.

Tunc vero, licet inter eos actus sit aliqua diuersitas (non disputando modo quanta illa sit) est tamen quædam necessaria connectio. Quia actus qui versatur circa obiectum, intrinsece ac per se habens rationem illam, est radix aliorum, & virtute continens illos, ut amor Dei amorem proximi: & similiter obiectum illud quod proprie ac per se tale est, ceteris primarium, & alia secundaria, non tantum ordine dignitatis (id enim non satis esset ad indiuisibilem vnitatem habitus) sed etiam connexionis cuiusdam & causalitatis, quatenus ratione illius reliqua attinguntur. Denique, etiam inter actus, qui versantur circa eandem rem, solet esse aliqua distinctio quidem ex modo attingendi talem rem, vel quia ipsa ratio tendendi in illam diuerso modo consideratur, vel quia aliquid peculiare in ea attingitur per talem actum. Connectio vero, quia vnus actus alium supponit, & ex illo nascitur aliquo modo, sic comparatur in voluntate amor, desiderium, & gaudium, de aliquo bono, & odium, fuga, ac tristitia de contrario malo: omnes enim isti actus (quacunque ratione distincti sint) in amore radicanter: nam ex amore boni abicit, sequitur desiderium vel etiam spes si arduum sit: si autem iam possideatur, sequitur gaudium, & ex eodem amore nascitur odium & detestatio contrarii mali, & reliqua consequenter. In intellectu vero non est similis connectio actuum nisi ratione discursus in quantum assensus conclusionis sequitur ex assensu præmissarum: & ideo licet tales actus versentur circa idem subiectum, de quo vna proprietas per aliam, vel per definitionem demonstratur: semper tamen aliqua veritas distincta, est veluti adæquatam obiectum vniuersiuique actus: & aliquid nouum cognoscitur de tali subiecto per vnum actum quod formaliter non cognoscitur per alium.

Ex hac igitur declaratione statim per se apparet probabilis conclusio posita: nam si ratio attingendi res materialiter diuersas est omnino eadem & æqualiter veluti informans illas, non solum habitus sed etiam actus sunt omnino vnius speciei: ergo efficiunt vnum & eundem indiuisibilem habitum. Et confirmatur, nam inclinatio potentie ut est sub tali habitu per se non est ad hanc vel illam rem ratione materie, sed ratione forme, sed propter tale motiuum, quod in ea inuenitur: ergo si hæc ratio est omnino eadem, quamuis sit applicata ad diuersas materias inclinatio potentie indiuisibiliter perficitur in ordine ad illam, in quacunque materia inueniatur. Hac ergo ratione potest idem indiuisibilis habitus habere extensionem quasi materiale ex parte obiecti, & actuum, qui circa illa versantur. Rursus, quando inter obiecta partialia est aliqua diuersitas in modo participandi rationem formalem, cum connectio tamen & habitudine ad vnum, tunc etiam est sufficiens ratio ad vnitatem indiuisibilem habitus, quia ubi est vnum propter aliud, ibi est vnum tantum. Et quia potentie inclinatio, quæ per talem habitum perficitur, tota est primario & indiuisibiliter ad illud vnum: ad reliqua vero solum quasi concomitanter, seu ratione alterius. ad eum fere modum, quo motus tendens in aliquem terminum vltimum, attingit intermedios. Tandem quando ipsi actus sunt per se connecti, & quasi radicati in aliquo primo, tunc etiam

iam possunt habere similem connexionem saltem virtutalem in ipso habitu: ergo quantum est ex hoc capite, falsum non obstat, poterit idem indivisibilis habitus esse principium huiusmodi actuum. Hæc vero omnia magis sequentibus illationibus declarabuntur & confirmabuntur.

Corollaria de augmento extensio habitus simplicis.

XXIII. EX dictis ergo sequitur primo, huiusmodi habitum simplicem intra rationem suam, & (vita dicam) intra suum ambitum, non posse proprie augeri augmento extensio ex parte sui, sed ad summum ex parte specierum seu memoria. Probatum ex illo principio, quod satis, ut opinor, demonstratum est supra, scilicet, reale augmentum non posse fieri sine additione reali. Nec satis id explicatur per additionem modi realis, ut infra latius ostendam tractando de intentione: & in extensione est res euidetior, quia in realioqui indivisibili non potest intelligi extensionem in effectu formali eius, nisi forte ex parte subiecti crescat informatio. Ut licet animarationalis indivisibilis sit per augmentum hominis crescat quantum ad modum, & consequenter quantum ad effectum formalem, quia ad novam partem subiecti extenditur: unde crescit informatio, quia reuera informatio diuisibilis est. At vero in presenti habitu seu effectu eius formalis non augetur ex parte subiecti: nam est idem indivisibiliter: & informatio eius semper est eadem: ergo si ipsa entitas habitus in se augeri non potest, eo quod indivisibilis sit, nullo modo poterit augeri extensio, & in sua latitudine. Quod addo ad tollendam æquinoxiationem, si quis contendat, posse illi habitui adiungi alium inclinatem ad novos actus & obiecta: & ex utroque coalescere vnum: nunc enim de hoc non agimus: nam ille habitus coalescens ex duobus (quidquid sit de talis coniunctionis possibilitate) esset alius, & alterius rationis ab illo indivisibili, & haberet aliam latitudinem obiecti & actuum. Nunc autem solum consideramus habitum indivisibilem intra propriam rationem & perfectionem, vel augmentum, quod in ea potest habere. Sic ergo manifestum est, non posse in se augeri extensio, vel ex eo quod indivisibilis est. Quod vero addimus de augmento ex parte specierum ac memorie, satis per se est manifestum.

XXIV. Unde consequenter infertur secundo, talem habitum statim ac in principio generatur in quocunque gradu, & per quemcunque actum, & circa quamcunque materiam partialem sui obiecti, ex se habere vim ad quemcunque actum intra suum gradum intentionis, & circa totam materiam sui obiecti, seu quamlibet partem eius. Probatum, quia ille habitus in illo gradu intentionis est capax illius extensionis ex parte obiecti & actuum, & non recipit illam per formalem extensionem suam (ut sic dicam) id est, per additionem partium suæ entitatis: ergo habet illam in se quasi eminenter & vnicuique ex vi suæ indivisibilis entitatis: ergo statim ac habet illam indivisibilem entitatem, habet etiam totam illam vim: quia non est magis partibilis illa virtus quam entitas. Unde, quanta fuerit intensio entitatis, tanta etiam erit intensio virtutis: extensio vero semper erit eadem.

XXV. Et confirmatur ac declaratur in omnibus modis connexionis, seu vnitatis supra explicatis. Nam in fide divina, verbi gratia, minima fides de se æque inclinatur ad omnia credibilia ex testimonio diuino. quamvis fieri possit, ut non omnia sint æque applicata per species, seu doctrinam, & ideo ex hac parte poterit augeri fides, tamen in se ipsa non augetur, nec recipit additionem, nisi quando fit intensior. Sicut virtus caloris, verbi gratia, aut ignis, in se indivisibiliter sumpta extenditur ad quocunque combusti-

Tom. II. Metaphys.

bile proportionatum quod illi applicetur, quia secundum eandem rationem vel proportionem agit in illud. Sic etiam fides de se æque inclinatur ad quamcunque materiam, quia secundum eandem rationem operatur circa illam. Atque idem est ubique similis ratio obiectiva interuenientis huc virtus sit infusa, siue acquisita, nam reuera in eo gradu intensio in quo quis assuevit temperate comedere carnes se sentiet propensum ad eandem moderationem seruandam, si offerantur pisces vel alius similis cibus. Verum est tamen in vna materia posse interdum esse maiorem difficultatem, quam in alia, illa tamen per se non requirit propriam extensionem habitus, sed intensio sufficit ad illam difficultatem superandam, ut statim dicam. Item quando partialia obiecta sunt connexa & subordinata, nunquam habitus potest inclinare ad secundarium, quin vel simul in re, vel etiam prius ratione aut natura inclinatur ad primum: quia illud ex hoc pedit. Quomodo enim quis erit propensus in media, si non sit propensus in fine? & sic de similibus. E conuerso etiam si talis habitus inclinatur ad primum, virtute etiam inclinatur ad secundarium obiectum, quia vnum ex alio sequitur, ut si quis inclinatur ad finem, propensus etiam erit ad media, & sic de aliis. Denique idem argumentum fiet de actibus inter se connexis: nemo enim potest esse proprius & facilis ad actus radicales in aliquo priori, nisi etiam ad illum similem promptitudinem habeat. Nemo enim desiderat nisi qui amat, & sic de aliis. Et similiter e conuerso, qui est promptus & facilis in primario actu exercendo, habet etiam habitudinem ad reliquos, nam ille quodammodo reliquos continet, & cum ille formaliter adest, facilitat præbet ad reliquos: ergo & virtus ab eo relicta. Sic igitur constat, quo modo hi habitus, in se indivisibiles existentes, ad aliquam latitudinem obiectorum vel actuum extendantur.

Tertio infertur, quandoeunque huiusmodi habitus augetur per intentionem, augeri secundum totam extensionem suam, id est in ordine ad omnes obiectus quos elicere potest, & circa totam materiam, in qua potest versari. Hoc facile ostendi potest, applicando cum proportionem totum discursum factum: & ratio est clara, quia ille habitus licet habeat latitudinem intentionis, tamen in extensione est indivisibilis: ergo quandoeunque intenditur, intenditur secundum totam suam propensionem. Dices. Etiam potentia eadem indivisibiliter existens, est principium plurium actuum, & versatur circa varia obiecta, & tamen non per quemcunque habitum perficitur secundum totam suam adæquatam inclinationem. Respondetur non esse simile, nam potentia non perficitur per habitum ad modum intentionis, ita ut ipsamet entitas potentie in sua intrinseca entitate eo summetur, sed perficitur tanquam potentia passiva per actum superadditum, qui non semper est adæquatus capacitati potentie. Habitus autem dum perficitur intensio, consummatur intime in sua entitate & secundum gradus, verbi gratia, adæquatur primo (ut sic dicam) & tertius secundo, & sic de ceteris. Tum quia hoc postulat natura sua perfectio & latitudo secundum intentionem: tum etiam quia eadem est ratio de quocunque gradu, quia eandem connexionem habent respectu illius, tam actus, quam obiecta partialia, quod magis explicabitur in sequenti puncto.

Quarto itaque infertur, non posse vnum & eundem habitum ex his simplicibus, de quibus nunc agimus, esse intensum & remissum, seu magis & minus intensum respectu diuersorum vel actuum, vel obiectorum. Ut verbi gratia, si eadem simplex temperantia inclinatur ad moderate comedendum & bibendum, non potest esse intensior eius inclinatio ad vnum actum, quam ad alium. Patet ex dictis, quia inclinatio talis habitus semper tota adæquate intenditur

XXXVI.
Tertium corollarium.

XXXVII.
Quartum corollarium.

dicitur, quia indiuisibiliter ergo quantum intenditur ad vnum actum, tantum intenditur ad alium: ergo nunquam potest esse inæqualiter intensus respectu diuersorum. Et præterea declaratur in hunc modum, nam si idem habitus potest esse inæqualiter intensus illo modo, fit, verbi gratia, ut quatuor respectu vnius actus, & vt tria respectu alterius: sequitur ergo illud quartum gradum esse actuum vnius actus, & non alterius, & inclinare ad vnum, & non ad alium: nam si ad vtrumque inclinaret vt principium actuum, eius nulla esset inæqualitas quoad intentionem. Quæro ergo ulterius: an tertius gradus illius habitus sit vnus & idem respectu vtriusque actus, vel sint diuersi. Si primum dicatur, ergo idem dicendum est de quarto gradu, quia respiciunt idem obiectum formale. & ideo eadem est ratio de vtroque. Si vero dicatur secundum, procedet ulterius argumentum ad secundum gradum, & a secundo procedemus ad primum: atque ita tandem fiet, vel totam latitudinem graduum esse diuersam respectu talium actuum: & ita habitum non esse indiuisibilem extensione, vt dicebatur: vel totam latitudinem graduum indiuisibiliter inclinare ad omnes actus: & ita non posse esse talem habitum inæqualiter intensum respectu illorum.

XXXVIII.

Et confirmatur: nam si ille habitus est vt quatuor respectu vnius actus, & vt tria respectu alterius, ponamus crescere & fieri vt quatuor, in ordine ad illum actum ad quem prius remissius inclinabat: erunt ergo in illo habitu duo gradus vt quatuor: qui non intendunt illam vt quinque, & consequenter vnus non perficit alium, neque a conuerso: non ergo vniuntur inter se illi gradus per modum intentionis, sed solum, per quandam extensionem, quod ostendimus fieri non posse: dici vero potest, illos duos quartos gradus non vniiri inter se immediate, sed in alio, scilicet in tertio gradu, sicut duo rami vniuntur in termino: & consequenter dicitur, illum habitum in fundamento suo (vt sic dicam) esse indiuisibilem extensione: postea vero in augmento habere extensionem secundum diuersitatem graduum, qui vniuntur in fundamento, & ita augent illud, non tamen inter se: sicut lintæ vniuntur in centro, non vero inter se, & ideo facile potest vna esse longior alia ex parte alterius extremi. Veruntamen hic modus intentionis, præterquam quod inauditus est, impugnari facile potest ex dictis de acquisitione huius habitus quoad eum vel eos gradus, qui considerantur vt fundamentum eius, in quo dicitur esse indiuisibilis: nam per eosdem actus intenditur, per quos acquiritur: sed quando primo acquiritur, semper indiuisibiliter acquiritur cum habitudine ad totum suum obiectum, & omnes actus suos, etiam si per vnum tantum actum acquiratur, quicumque ille sit, & circa quamcunque materiam, dummodo ad illum habitum pertineat: ergo si per similem actum intensiorem intendatur, ad æqualem etiam intenditur. Patet consequentia, quia in ipso actu non potest fingi illa diuersitas intentionis, quia totus actus secundum omnes gradus suos versatur in eadem materia, & sub eadem ratione formali: ergo ille actus æquè efficax est ad intendendum, sicut fuit similis remissior ad generandum, ergo impossibile intelligere in habitu illum modum compositionis & intentionis mixtæ cum extensione. Et ratio omnium est, quia in obiecto & actibus eadem est vnitas, vel connexio respectu quorumcunque graduum intentionis.

Proponuntur obiectiones, eis que occurrunt.

XXXIX.
Prima.

Sed circa hæc, præsertim circa duo vltima corollaria occurrunt difficultates. Prima est, quia eadem charitas intensus inclinatur ad amandum Deum quàm proximum, cum ex charitate magis sit diligendus

Deus quàm proximus. Et eadem ratione quislibet habitus intensus inclinatur ad finem, quàm ad medium: nam propter quod vnumquodque tale & illud magis. Secundo, experientia videtur docere eundem hominem maiori facilitate, seruare temperantiam in cibo, quàm in potu, aut in hoc genere cibi, quàm in alio: & hominem inuenias, qui facillime reitruet honorem, pecuniam difficilissime, alium è conuerso. Et in eadem virtute religionis vnus est propensior ad orandum, quàm ad vouendum, vel aliquid simile. Est ergo in his habitibus inæqualitas intentionis respectu diuersorum actuum, vel obiectorum partialium. Tertio, incredibile videtur, quod amor Dei æquè crescat per amorem proximi, ac per amorem ipsius Dei, vel etiam, quod amor proximi, per amorem vnus æquè crescat erga omnes. Et idem proportionaliter est de cæteris virtutibus tam in diuisibilibus, & æquali augmento, quàm in acquisitione. Quarto, videtur difficiliter in habitu intellectus, nam per assensum vnus conclusionis nullo modo redditur facilis intellectus ad assensum alterius veritatis distinctæ.

Ad primam difficultatem respondetur esse æquiuocationem in illa particula *magis*, non enim semper significat inæqualitatem intentionis, sed interdum perfectionis, vel actiuitatis, aut inclinationis iuxta exigentiam rei, de qua est sermo. Nego igitur habitum charitatis esse intensiorem respectu Dei, quàm proximi: quia charitas secundum se totam, & secundum omnes gradus suos inclinatur ad Deum, & ad proximum. Et idem proportionaliter est de qualibet virtute respectu finis & mediorum: & ideo qui magis, id est, intensus, diligit Deum, aut finem, quantum est ex vi habitus, etiam diligit intensius proximum, vel medium. Cum vero obicitur, quod Deus ex charitate sit magis diligendus, non intelligitur magis intensius, seu appetitiue, vt Theologi dicunt. Constituit autem illa maior appetitatio (vt opinor) in aliori ratione & nobiliori modo diligendi, ratione cuius magis adhæret voluntas per vnum actum vni obiecto, quàm alteri per alium actum, etiam si alias in intentione æquales sint. Sicut calor vt octo est magis actiue, quàm frigiditas vt octo, etiam si in intentione æquales sint. Et cum Aristoteles dixit: Propter quod vnumquodque tale, & illud magis: non est locutus de maiori intentione, sed de maiori nobilitate vel in certitudine, vel in euidencia, aut alia simili proprietate. Quo etiam modo per intentionem magis adhæremus fini, quàm per electionem medio, etiam si aliqui actus æquè intensi sint.

Dices: hanc inæqualitatem posse vtrunque intelligi in diuersis actibus: non tamen in eodem indiuisibili habitu ad illos, vel ad obiecta eorum comparato. Respondetur negando assumptum: nam eadem indiuisibilis virtus potest inclinare magis ad vnum actum seu effectum quàm ad alium, imò & esse potentior, magisq; actiue ad vnum effectum quàm ad alium, vt eadem voluntas natura sua magis propensa est ad bonum honestum, quàm ad iocundum, etiam si in se indiuisibilis sit: & lux solis potest dici efficacior potentia ad illuminandum quàm ad calefaciendum. Hæc enim inæqualitas non est per modum realis respectus in eadem re, & inter partes, seu gradus eius: sed à nobis concipitur per modum respectus in ordine ad res diuersas, quia nimirum virtus superior eas continet eminentiori modo: maioremque proportionem aut convenientiam habet cum vna, quàm cum alia.

Ad secundam difficultatem respondetur, illam inæqualitatem non semper provenire ex inæquali intentione habitus, sed ex aliis capitibus præsertim intellectus, vel aliarum potentiarum, & organorum, quæ virtuti deferuiunt. Quando enim homo concipit ex æcere actus virtutis alicuius in aliqua certa materia,

materia, species intellectuales facilius illam proponunt, & representant convenientiam aut honestatem quæ in illa est. Memoria etiam præteritæ experientie aut consuetudinis non parum iuuat, vt obiectum illud ita sit supponatur vt connaturale, & vt appetendum: & eodem modo confert multum phantasia, quæ huic propositioni obiecti similiter cooperatur. Ipsa denique corporis dispositio potest consuetudine & vñ circa aliquam materiam magis accommodari & disponi quam circa aliam. Vt quamuis sit aliquis propensio ad poenitentiam, facilius illam exercebit ieiuniis, quam flagellis, si in illis est consuetudo & non in his: idque non ex diuisione ipsius habitus poenitentia, sed ex ipsa corporis, & imaginationis dispositione. Quanquã de habitibus, qui in appetitu sensitivo, & phantasia generantur, facilius credi possit diuidi in plures circa diuersas materias, etiam eiusdem virtutis, quia illi habitus sunt materiales, & illæ potentia per se non attingunt rationem formalem virtutis. Aliud caput est difficultas ipsius obiecti: nam cæteris paribus ex parte omnium potentiarum & organorum, & ex parte habitus ac intentionis eius potest vnus actus virtutis, etiam si sit eiusdem speciei, esse difficilius alio, ex resistentia materie vel obiecti vti dicam. Vt in naturalibus idem calor facilius calefacit lignum siccum, quam humidum: non quia minori intentione caloris operetur in vnum, quam in aliud: sed quia vnum passum magis resistit quam aliud. Ita in moralibus, eadem fortitudo, licet in se sit æque intensa respectu totius materie, facilius sustinet vulnera, quam mortem, ob maiorem resistentiam & difficultatem obiecti. Vnde fit, vt, quando virtus augetur per actus difficiles ex parte obiecti, si actus illi sunt intensiores habitu (vt sepe esse solent quasi per antiperistasis), tunc augeant habitum solum per modum intentionis: si vero non sint intensiores, sed remisse fiant, nõ augent habitum in se, quãquam ipse vnus & ex: experientia talis materie possit non nihil iuuare ad similes actus aliis modis in priori capite declaratis.

Ad tertiam difficultatem responderetur non esse incredibile ea quæ ibi inferuntur, si debito modo intelligantur & explicentur. Nam quod attinet ad amorem Dei & proximi, aut est sermo de supernaturali & infuso amore, vel de naturali. De priori suppono illum amorem non augeri per actus effectiue, sed meritorie, quia ergo amor proximi cæteris paribus, & ex suo genere non est tam meritorius sicut amor Dei, ideo non sequitur æque augeri charitatem per vtrūque amorem: tamen quantum per amorẽ Dei augetur intentio charitatis respectu Dei, tantum augetur respectu proximi: & e conuerso quantum per amorem proximi augetur eadem charitas respectu proximi, tantum augetur respectu Dei: quia nec ipsa charitas aliter augeri potest, nec meritum est de augmento charitatis, sub vno vel alio respectu, sed simpliciter de tota charitate secundum adequatam rationem suam. Si vero sit sermo de amore naturali, non est necesse esse eundem habitum quo diligitur Deus, & proximus: de quo aliàs. Et idem forte est de naturali amore proximorum inter se, generatim loquendo de amore, quia potest esse sub diuersis titulis & rationibus, quia interdum sunt personales & indiuiduales: interdum sunt communes aliquibus, non vero omnibus. Quando vero amor fundatur in ratione communi, & secundum speciem quæ participata ob omnibus, vt est, verbi gratia, amor proximi, præcipue quia proximus est, & nature rationalis, sic verum est, acquisito habitu circa vnum, acquisiri ad omnes, & aucto respectu vnus, de se æque augeri ad omnes, quamuis ex parte apprehensionis & aliarum circumstantiarum possit non esse æqualis facilitas, vt declaratum est.

Atque ad hunc modum respondendum est de cæteris virtutibus, quando actus earum sunt veluti æ-

quales, solumque differunt in materialibus obiectis. Quando vero sunt aliquo modo inæquales & subordinati, vt est intentio finis, & electio mediæ, tunc videtur esse nonnulla maior difficultas: tamen expedienda est proportionali modo, quo diximus de charitate infusa. Nam si consideremus naturalem actiuitatem, quam habet actus ad intendendum habitum acquirendum, fortasse maior est in actu intentionis, quam in actu electionis, cæteris paribus: eo quod perfectior sit, & fons alterius: nihilominus tamen vnusquisque eorum æque auget habitum, respectu vtriusque actus: nam quantum augetur habitus per intentionem, tanto maior promptitudo acquiritur ad facilius eligendum, & si per ipsam electionem aliquantulum intenditur habitus (quod incertum est) etiam secundum illam intentionem magis inclinatur habitus in ipsam finem: quia tota ratio electionis vt sic est finis, vnde est virtualis tendentia in ipsum. Et ad hunc modum philosophandum est de omnibus actibus similibus.

De habitibus intellectus quomodo simplices sint, vel compositi.

Quarta difficultas aliquantulum obscurior est, & (vt opinor) conuincit quod intendit, quantum ad illos particulares habitus, de quibus procedit. Primum ergo distinguere oportet inter habitus voluntatis & intellectus: hæcenus enim locuti sumus præcipue de habitibus voluntatis: & difficultas illa non proponitur de illis, estque in eis peculiaris quædam ratio, quam inferius exponam. Rursus in habitibus intellectus distinguendum est inter se habitus euidentes qui sunt naturales virtutes eius, & habitus ineuidentes, qui non sunt virtutes, agimus enim de acquisitis. Inter quos est hæc differentia, quod habitus euidentes ostendunt veritatem rei in se ipsa, siue ex ipsis terminis, siue per aliquod medium: ineuidentes autem non ostendunt veritatem in se, sed per extrinsecam mediam inducunt intellectum ad assensum, etiam si veritatem nõ intueantur: quod commune est etiam fidei infusæ, & Theologiæ, quæ in illa fundatur, etiam si ob certitudinem ineffabilem virtutes censeantur.

Ex qua differentia colligo, facilius posse vnum habitum indiuitibilem ineuidentem inclinare ad varias materias & actus, quam habitum euidentem. Ratio est, quia extrinseca ratio assentiendi potest facile variari: ad vnam materiam diuersis vniformiter applicari. Quod maxime videtur licet in fide, tam infusa quam infusa. At vero quæ ratio assentiendi est extrinseca, vt est in habitibus euidentibus, non potest eadem ratio diuersis propositionibus applicari. Nam si veritas cui assentimur, est per se nota, ratio assentiendi est ipsa intrinseca connexio terminorum: in veritatibus autem diuersis semper est diuersa connexio, quia termini etiam esse debent aliquo modo diuersi, & ideo semper est diuersa ratio assentiendi. Si autem veritas sit mediata, sicut est diuersa veritas, ita habet intrinsecum medium distinctum quo ostendatur. Quod si contingat eodem medio immediate ostendi duas conclusiones diuersas, verbi gratia, si ex vna passionedug alia immediatè nascantur, tum etiam intrinseca veritas vniuscuiusque conclusionis diuersa est: & mediū illud non vtrunque est ratio assentiendi tali veritati, sed vt est radix talis passionis, & vt est vinculum (vt sic dicam) talis connexionis. Vnde obiectum formale talis assensus nõ est medium vtrunque, sed est veritas talis conclusionis, vt manifestata & connexa cum tali medio.

Ex quo (vt obiter hoc notemus) nascitur quædam differentia inter habitus intellectus & voluntatis. Nam licet Aristoteles dixerit ita se habere fines in moralibus sicut principia in speculabilibus: nihilominus

XLV.

XLVI.

XLVII.

Cur in intellectibus sit proprius habitus principium non in voluntate,

minus in intellectu distinctus est habitus principiorum per se notorum, & conclusionum: in voluntate vero idem est habitus ad finem & media. Ratio autem differentie non est alia, nisi quia in assensu conclusionis ratio assentiendi non est sola veritas principiorum, sed ipsa veritas conclusionis quatenus in se ostenditur ex connexione extremorum cum tali medio: at vero in voluntate tota ratio amandi medium est finis, ut superius disp. 23. declaratum est.

XLVIII.

Hinc ergo videtur inferri, per nullum effectum evidenter posse acquiri habitum indivisibilem de se æqualiter inclinatem ad alias veritates, quia semper in illis est diuisa ratio assentiendi, unde nec connexionem habere possunt, quæ ad talem unitatem indivisibilem habitus sufficere possit. Vtrumque sic declaro: nã si veritates sint immediate, & in se diuersæ, & diuersam terminorum unionem habent, & vna cum altera non habet connexionem, quia nec ex illa nascitur, nec per illam cognoscitur. neque ex assensu vnus sequitur assensus alterius, solum videtur conuenire in modo quo intellectus eis assentit, nimirum sine discursu ex immediata connexionione terminorum, sed hoc non satis est ad indivisibilitatem habitus, quia habitus non dat facilitatem ad illum modum, sed ad ipsum assensum, & ad penetrandas facile rationes terminorum, & ad debitum vsum specierum intelligibilium, quibus illæ representari possunt: & ideo intelligi non potest, quod idem indivisibilis habitus, acquisitus per solum vnum assensum veritatis per se notæ, de se statim inclinet ad veritates alias immediatas quidem, sed diuersas & consequenter nec esse est, ut per assensum alterius principii reale fiat augmentum per additionem extentiuam nouæ entitatis, quæ cum non possit realiter vniri præexistenti, ut supra ostensum est, erit nouus habitus indivisibilis.

XLIX.

Dicit aliquis, esto hoc verum sit quando illa principia per se nota sunt omnino diuersa, in utroque extremo quando autem sunt de eodem subiecto, tunc possit habitum habere unitatem indivisibilem ex attributione ad tale subiectum. Ut si homini, verbi gratia, conueniunt immediate duæ passionēs distinctæ, idem habitus indivisibilis sufficeret ad assensum duorum principiorum immediatorum quibus istæ sunt proprietates de homine prædicatur. Sed licet hic appareat aliquid maius ratio unitatis, non tamen est sufficiens ad indivisibilem habitum. Suppono enim cognitionem hominis non esse ita simplicem, ut in ipsa essentia eius passionēs inueniatur: hoc enim spectat ad angelicam perfectionem, sed post cognitam vnā passionem & essentialē indigere hominem noua intentione, & compositione, & consequenter nouo etiam assensu, per quem de alia iudicet, et amū immediatam sit. Hinc ergo manifestum apparet non posse ex vi habitus indivisibilis acquisiti per priorem assensum intellectum manere facilem & promptam ad iudicandum de alia passione: & comparandum illam cum tali subiecto, etiam si subiectum idē sit: quia connectio & alterum extremum sunt diuersa, & illæ duæ veritates non solum distinctæ sunt, sed etiam vna in altera nullo modo continetur: ergo identitas subiecti non sufficit.

L.

Et confirmatur, nam si eidem subiecto duæ passionēs conueniant, vna mediante alia, habitus quo cognoscitur de tali subiecto prima passio immediata, non satis est ut idem indivisibilis inclinet ad alium assensum circa passionem mediatam de tali subiecto ut constat ex omnium sententia, nam prior habitus pertinet ad intellectum principiorum, & posterior ad scientiam: quia talis passio secunda demonstratur per primam, quod docuit D. Thomas 1. 2. quæst. 57. art. 1. ad secundum. Ergo quamuis vtræque passio, & veritas sit immediata, multo minus potest idem indivisibilis habitus ad vtramque sufficere. Patet

consequentia, quia licet hæc duæ veritates videantur habere maiorem conuenientiam in immediate, & in modo quo cognoscuntur, aliunde tamē non habent inter se connexionē, neque est virtualis continentia vnus in alia, sicut est in aliis: quæ tamen maxime videtur conferre, & esse necessaria ad unitatem indivisibilem habitus.

Ex quo ulterius progrediendo ad habitus scientiæ non videtur heri posse, ut idem habitus indivisibilis sufficiat ad assensum diuersarum conclusionum, non solum quando de rebus specie seu essentia diuersis, sed etiam quando de eadem essentia demonstrantur plures Prior pars videtur manifesta ex dictis. Primo, quia diuersæ conclusiones illæ inter se quamvis differunt, non minus differunt conclusiones illæ inter se quam in: inter se differunt principia ex quibus inferuntur: sed talia principia non possunt pertinere ad eundem indivisibilem habitum, ut probatur, ergo nec conclusiones. Secundo, quia Aristoteles 1. Posterior. text. 7. ait, eas esse diuersas scientias quarum principia non ex eisdem sunt: quoties autem falsæ ones demonstrantur de diuersis essentis, seu speciebus rerum, principia per quæ demonstrantur, contraria ex terminis omnino diuersis. ergo non possunt eundem indivisibilem habitum circa conclusiones generare. Denique, omnia, quæ diximus de habitu circa principia à fortiori probant de habitu circa conclusiones. Altera vero pars probatur etiam proportionali ratione, quia assensus primi principii immediati, scilicet, in quo prima passio affirmatur de subiecto non generat habitum indivisibilem, qui per se inclinet ad proximam veritatem in qua secunda passio dicitur de subiecto: ergo pari ratione assensus secundæ proportionis in qua secunda passio dicitur de subiecto, non potest generare habitum indivisibilem, qui per se inclinet ad aliam veritatem, in qua tertia passio dicitur de subiecto. Patet consequentia, quia est eadem distantia seu proportio: nam quod prima proportio sit immediata, & a se mediatæ, indicat quidem aliquam maiorem similitudinem in modo assentiendi: illa tamen non sufficit ad indivisibilem unitatem habitus, ut sæpe dictum est: alia omnes scientiæ essent vnæ quia conueniunt in modo assentiendi per discursum.

Et confirmatur, quia cum inferatur noua conclusio, quamuis subiectum sit idem, tamen veritas, & connectio nouæ passionis demonstrat formaliter diuersa est: ergo non potest indivisibilis habitus prius acquisitus per se & sine additione reali esse sufficiens, ut reddat intellectum promptum ad assensum illius distinctæ veritatis. Atque hæc rationes euidentius idem probant, quando conclusiones demonstrantur de eodem subiecto non solum sunt diuersæ, sed etiam vna non demonstratur per aliam, siue demonstrantur per diuersa media, quod clarius est siue per vnū & idem. Quia nec illæ veritates inter se habent connexionem, aut virtutalem continentiam vnus in alia, nec connectio earū in vno principio sufficit, quia habitus indivisibilis qui terminatur ad ipsum principium, per se non sufficit ut extendatur ad aliquam ex illis conclusionibus, ut ostensum est: id vero quod additur respectu vnus, non habet aliquid commune respectu alterius, neque conuerso: ergo in nullo habitu indivisibili possunt illæ duæ conclusiones immediate vniri, ut sic dicam.

Concludo igitur, habitum iudicarium, & euidentem intellectus humani non extendi ad nouas veritates iudicandas, nec dari facilitatē ad eas assentiendum, nisi per additionem & augmentum reale: hoc enim (ut opinor) satis probat discursus factus, quo ostensum est, indivisibilem habitum non sufficere. Unde etiam concluditur non satis esse augmentum intensiuum, sed necessarium esse extentiuum. Primo quidem, quia augmentum intensiuum, est (ut ita dicam) vniiforme, ac circa idem, seu respectu eiusdem: ergo, si primus habitus, acquisitus per assensum

*Ad idem pro
etatis a
indidem reico
gn. scensas
an vnica b
bitus simplex
an vnica p
sit*

II.

*Habitus sci
entia vnica
sola non
sufficit ad
plures con
clusiones*

LIV.

*Quoniam
non possunt
duæ veritates
inter se
conuenire
in modo
assentiendi*

LII.

LV.

sentum vnus principii, seu conclusionis, nullo modo inclinat ad aliam veritatem, ex vi solius intentionis nunquam inclinabit. Secundo, quia si circa eandem conclusionem iterentur actus intensiores vique ad summum gradum, & conatum quem intellectus potest adhibere in tali assensu, habitus fiet intensus etiam in summo, circa talem veritatem non vero inclinabit ad aliam: ergo, vt intellectus inclinatur ad nouas conclusiones per nouos assensus, necessarium est nouum genus augmenti, quod non est nisi extensiuum. Tercio, quia hinc fit, vt propensio acquisita, ad diuersas veritates, etiam ex his que conueniunt ad vnam scientiam pertinere, inæqualis sit in intellectu id est respectu vnus intensus, & respectu alterius remissa. Non enim prouenit illa inæqualitas ex aliqua subordinatione talium veritatum inter se: pono enim non esse connexas, neque vnam per aliam demonstrari: solum ergo prouenit ex maiori frequentia vel intensione actuum circa vnam, quam circa aliam, ergo signum est illam esse inæqualitatem intensiōis in habituali inclinatione acquisita: ergo non potest esse vna & eadem indiuisibilitas: ergo est ibi reale augmentum extensiuum. Cum autem ostensum sit id quod additur in hoc augmento qualitatum, non posse pre se vniri præexistenti, concluditur, hoc augmentum reuera esse additionem nouæ qualitatis.

Est autem vltimo circa hunc punctum obseruanda differentia inter virtutes intellectus & voluntatis quæ seruata proportione etiam versatur inter virtutes speculatiuas & practicas intellectus, nam virtutes appetitiuæ potissime versantur in suis actibus circa singularia, & ideo facillime potest vnus & idem habitus indiuisibilis talis virtutis versari circa plures actus & circa plures materias, quia licet aliqui in effectatur videantur illæ materię valde diuersæ, tamen in honestate, quam virtus respicit, sunt quasi solo numero differentes. Et idem est suo modo de prudentia & arte, quæ ad singularia descendunt, imo in eis præcipue versantur. Scientia autem speculatiua sistit in cognitione vniuersalium: & ideo, quantum est ex se non applicat eandem veritatem formalem (vt ita dicam) ad plura materialiter diuersa, sed semper extenditur per additionem nouæ veritatis, quæ in sua vniuersalitate est formaliter diuersa ab alia, & ideo & assensum requirit formaliter diuersum, & reale augmentum seu extensionem habitus ad illam inclinatis. Vnde si homo applicet scientificam conclusionem in vniuersali demonstratam ad particularia sub ea contenta, hoc modo idem habitus indiuisibilis scientiæ (vt opinor) æque ac sufficienter inclinabit ad illas omnes veritates particulares in vniuersali contentas: vt, si acquisita scientia huius conclusionis homo est risibilis, expositoriè inferat, Petrus est homo, ergo Petrus est risibilis, & sic de cæteris, ad omnes assensus illarum conclusionum particularium, idem habitus indiuisibilis sufficit, quia veritates illæ materialiter potius quam formaliter differunt: & quia omnes illæ particulares propositiones in vniuersali continentur confusæ: & ideo solum necesse est addi species, vel applicationem earum ad singularia.

Quomodo in scientiis detur vnitas habitus per compositionem, vel collectionem simplicium qualitatum.

LV. Ex his igitur omnibus infero, & dico quarto, præter vnitatem indiuisibilem, quam habent aliqui habitus per simplices qualitates, dari in aliquibus habitibus vnitatem compositam per collectiones, & subordinationem plurium qualitatum, quæ respectu illius habitus integri censentur habitus partiales. Hæc assertio præcipue ponitur ad saluandum communem

modum loquendi de vnitate scientiarum: omne enim censent, Geometriam, verbi gratia, esse vnam scientiam, non tantum genere sed etiam specie: & nos superius idem diximus de Metaphysica, hæc autem vnitas intelligi non potest per modum simplicis qualitatis: ergo necesse est intelligi per aliquam compositionem vel coordinationem plurium qualitatum: iam enim ostensum etiam est, illas qualitates non posse habere alium modum realis vnionis seu compositionis. Declaratur etiam ex illo vulgato principio: quia quæ sunt plura in vno genere, vt sub vna ratione sub alia sunt vnum, vel componunt vnum. Quod in genere etiam qualitatis verum esse, patet in habitibus aut dispositionibus corporis: nam sanitas vel pulchritudo vna qualitas censetur in communi modo loquendi & philosophandi: & tamen non sunt simplices qualitates, sed ex proportionem plurium resistentes: ergo idem intelligi potest in qualitatibus animæ. Præsertim in habitibus scientiarum, in quibus nec tanta vnitas reperiri potest respectu plurium conclusionum vel principiorum, quanta est in simplici qualitate: nec potest ei denegari omnis vnitas propter connexionem vel conuenientiam rerum, quæ in vna scientia tractantur, vt statim explicabimus.

Et hanc sententiam in re tenent omnes citati in tertia opinione: & Soncinas etiam non discrepat, quantum in modo loquendi, illos habitus partiales non vocet habitus, sed species? & Capreolus quæstio 3. Prologi dubius est in hac re etiam de mente S. Thomæ & Soto quæstio. 3. Proemiali Logicæ licet oppositum teneat concedit tamen scientiam posse habere vnitatem, licet non sit simplex qualitas. Et probabile censet non esse simplicem qualitatem. Toletus vero ibi quæst. 3. hanc sententiam simpliciter sequitur: & Fonseca libr. 5. Metaphysic. capit. 7. quæst. 5. Sectio. 2. Denique fauet D. Thom. 2. quæst. 54. artic. 4. ad 2. vbi ait, per demonstrationem vnus conclusionis acquiri habitum scientiæ imperfectum: cum vero ad aliam conclusionem extenditur demonstratio, non generari nouum habitum, sed priorem fieri perfectiorem quatenus ad plura extenditur. In quibus verbis Diuus Thomas admittit, addi perfectionem realem habitui scientiæ per extensionem ad nouam conclusionem: quod non potest intelligi fieri per solam additionem specierum, nam per hoc solum non fit perfectior prior habitus, neque propter solas species habitus immediate inclinabit ad nouam conclusionem, si eius entitas in se non perficiatur & extendatur. Quoad hanc ergo partem sine dubio est hæc opinio Diui Thomæ: fateor tamen, si illa solutio coniungatur cum corpore articuli, sentire Diuum Thomam illum habitum sic augmentum & perfectum, semper manere simplicem qualitatem: quod ego libenter admitterem, si intelligerem aut illam extensionem posse fieri per augmentum pure intensiuum, aut in augmento extensiuo, posse interuenire realem ac per se vnionem inter partiales qualitates. Quia vero neutrum horum intelligi potest, vt probavi, ideo assero illam scientiam esse vnam, non tamen simplicem habitum. Nec plus probat ratio quam Diuus Thomas subiungit, scilicet, quia conclusiones & demonstrationes vnus scientiæ ordinatæ sunt, & vna deriuatur ex alia. Ad summum enim inde concluditur subordinatione illarum qualitatum, & aliqua vnitas totius scientiæ, non vero perfecta simplicitas, aut compositio per se. Aliter exponit illum locum Soncinas, scilicet habitum per primam conclusionem acquisitum perfici per assensum secundæ conclusionis, non tantum extensiuæ, sed intensiuæ circa primam conclusionem. Sed neque hoc est semper necessarium: neque reuera D. Thom. id dicit: Sic enim ait, *Habitus qui prius merat fit perfectior vt potest ad plura se extendens*: illa enim particula, vt potest satis declarat, in quo constituat Diuus Thomas illud augmentum.

LVI.

augumentum perfectionis, neque etiam ratio, quam D. Thom. subiungit, alium sensum admittit.

*Soluntur obiectiones contra superiorem asser-
tionem.*

LVII.

*Vna scientia
quomodo sit
vnius habi-
tus, & vna
qualitas.*

Contra hanc assercionem sunt multa argumenta, quæ, ut opinor, non sunt difficilia. Quale est illud. Quod si est vna scientia est vnus habitus, si vnus habitus, vna qualitas. Idem enim argumētum fiet de pulchritudine aut sanitate. Dicendum est ergo, omnia esse vera proportionaliter loquēdo de vnitāte eiusdem modi. In communi tamen modo loquendi simpliciter id admittitur sub nomine virtutis, aut sciētiæ potius quam habitus propter æquiuocationem tollendam. Sicut etiam loquendo morali modo dicuntur vnus actus, exterior & interior, non tamen dicitur vna res. Imo vna virtus liberalitatis dicitur consisti ex habitu voluntatis, & appetitus sensitiui, vel vna virtus fidei ex habitu intellectus, & habitu pietatis affectionis voluntatis: & tamē sub nomine habitus simpliciter non dicitur, vnum esse in vtraque potentia. Itaque nomen specificum sæpe magis admittit, & significat illam compositionem, quam genericiam.

LVIII.

*Cui simplex
potentia ad
plures actus
sufficit, non
vero habitus
simplex.*

Alia ratio fieri solet, quia potētia vnica & simplex sufficit ad plures actus & obiecta partialiter: ergo & habitus sufficit cū sit perfectio proportionata potētiæ. Hæc verò ratio ad summum concludit seruandam esse eam proportionem quoad fieri possit inam certum est, non esse in hoc æqualitatem inter potētiā & habitum: & sicut vna potētia simplex sufficit ad omnes actus suos, ita sufficit vnus simplex habitus ad omnes illos: in scientia ergo non debet omnino saluari illa proportio quoad simplicitatem qualitatis: quia potētia non acquiritur per actus, sicut scientia. Vnde potētia est principium superioris rationis, & quasi vniuersalis causa: scientia vero paulatim fit per actus, & vnusquisque aliquid efficit sibi proportionatum & commensuratum: & ideo non potest per eos fieri vnum principium, vel (ut sic dicam) instrumentum simplex omnino & vniuersale ad omnes illos.

LIX.

Quem ordinem habet seruare partiales habitus, ut vnam scientiam dicatur componere.

Opinio Aristotelis Mirandulan.

Maiores difficultates videtur esse in explicanda coordinatione illa, vel accidentali vnione, ob quam dicitur componi vna scientia ex similibus qualitatibus: quia si non habent inter se peculiarem vnionem, cū alioqui sint in diuisibili subiecto, non apparet quā compositionem aut ordinationem habere possint. Ex quo etiam nascitur difficultas explicandi, quæ sit latitudo scientiæ vnus secundum speciem, vel secundum genus: vel cur potius ex tanto numero harum simplicium qualitatum componatur vna scientia, quam ex maiori, vel minori. Vnde propter hanc fortasse causam ut supra retuli disp. 1. Sect. 2. Ant. Mirand. dixit tantum esse vnam scientiam, quāuis per modum plurium distinguatur a nobis, propter commoditatem addiscendi, & tradendi scientiās. Et potuit moueri ex eo quod omnes scientiæ videtur ita inter se connexæ ut nulla sine aliis possit perfecte tradi. Atque ita consequenter dicere posset, non tantum omnes scientiās, sed omnes etiam virtutes intellectuales esse vnam propter connexionem: nā hæc maior est inter habitum principiorum & scientiās quam inter scientiās inter se. Vnde non est dubium, quin principia propria alicuius scientiæ & conclusionis eius per modum vnus scientiæ tradantur: & ita solet appellari. Rursus scientiæ practicæ multum pendet ex speculatiuis, & moralia ex physicis: & res artificiales a naturalibus & mathematicis. Ita ergo ex omnibus componitur vna virtus ad æquātā intellectui. Consequenter vero etiā dicendum erit, esse tantum vnam virtutem in voluntate: quia non est minor connexio inter virtutes morales seu appetitiuas, quam inter intellectuales, imo

maior, ut ex doctrina morali constat. Vnde vocari etiam solent virtutes omnes nomine vnus iustitiæ vniuersalis. Et Theologi multi huius temporis ita loquuntur, ut dicāt, licet virtutes & dona infusa, inter se distincta sint ex omnibus constitui vnam ad æquātā iustitiā, quia homo interius sanctificatur, & formaliter fit iustus. Ad hunc ergo modum dicitur, iuxta hanc sententiam esse tantum vnam scientiam ad æquātā intellectui.

At vero Nominales, ut eis attribuit Soto & alij, ad vitandum hoc extremum, in aliud declināt, dicētes tot esse scientiās, quot sunt simplices habitus, seu quot sunt conclusiones sciētiæ: quia nullum putant esse medium in hac re, quod possit rationē fundari, ut in difficultate proposita tactum est. Atque ita admittunt plures dialecticas, philosophias, Theologias: & omnes has in magno numero. Sed neque Soto aut alij referunt vbi Nominales hoc modo loquantur, neque ego inuenire potui. Nam potius in prologo Sent. agentes de Theologia, licet negent esse simplicem qualitatem, sentiunt esse vnam scientiam, ut patet ex Ochamo q. 3. Prol. dub. 8. Marq. 1. art. 4. Greg. 3. præsertim art. 3. & idem sentit Scot. q. 3. dub. 2. nec dissentit Gabr. q. 8. quāuis non tam clare de vnitāte scientiæ loquantur.

In hac ergo re cauēde sunt extremæ locutiones, & maxime abhorrentes a communibus & receptis Philosophorum sententiis, & præsertim in re, quæ multum pendet ex modo concipiendi & loquendi. Non est ergo negandum, quin dentur plures scientiæ in intellectu humano, sicut negari non potest, quin in voluntate sint plures virtutes absolute loquendo, ut dixi in citato loco 1. disp. & magis constabit ex diuisionibus habituum: quas breuiter attingemus Sect. vlt. ma huius disp. Nec etiam est negandum, quin vna scientia possit extēdi ad plures conclusiones & plura obiecta partialia seu materialia, ita enim omnes Philosophi loquuntur: dicentes vnam esse Geometriam, vnam Arithmetica, &c. & Theologi dicentes vnam esse Theologiam. Ratio vero huius locutionis explicabitur melius respondēdo ad difficultatem tactam.

*Connexio inter habitus simplices componentes vnam
scientiam exponitur.*

Quando ergo inquiritur quæ sit connexio, vel coordinatio inter qualitates illas simplices, ut vnū habitum, vel vnam scientiam componere dicantur: assero in primis: cessi difficile sit hæc connexionem seu coordinationem rerum seu qualitatum in mente nostra declarare: dubium tamen non esse, quin magna sit. Ut constat primo ex ipsa memoria seu reminiscētia: in qua rerum species ita collocantur, ut interdū vna excitet aliam: aliquando vero omnino disparatæ sint. Hoc etiam declarat impotētia ratio cinandi ordinatæ, propter inchoatam inordinationem phantasmatum in phrenesi, vel insania.

Deinde addo, hanc coordinationem inter habitus simplices componentes vnam scientiam, duplicem intelligi posse, & vtramque simul posse concurrere ad vnitatem scientiæ. Prima est subordinatio effectiua, qualis est inter partiales habitus inclinantes ad subordinatas conclusiones, quarum vna deriuatur ex alia. Quem modum subordinatiōis attigit D. Th. 1. 2. q. 54. art. 4. ad 3. Et iuxta hunc modum dicitur in moralibus vnus actus constitui ex interno, & externo: & vna virtus ex habitibus existētibz in diuersis potētis, quarum vna subest alteri quoad vsum talis actus, ut fides voluntati. Secunda causa huius connexionis est attributio seu respectus ad idē obiectum totale. Ut v.g. in scientia de homine possunt de homine demonstrari aliquæ conclusiones inter se connexæ, quarum vna deriuatur ex alia. Et rursus demonstrari possunt plures connexiones derinatæ quidem ab

ab eadem essentia totali, etiam si inter se, vna ex alia non demonstratur, sed constituentur veluti diuersas lineas, aut series conclusionum. Dicimus ergo, non solum eas quæ sub vna serie quasi continuato discursu inferuntur, sed etiam eas quæ non habent inter se hunc ordinem, si in eadem essentia eiusdem subiecti radicentur, & ad illud exacte cognoscendum ordinantur vnam scientiam constitutere, quæ dicitur habere vnitatem per attributionem seu habitudinem ad idem subiectum. Vt v. g. quævis in Phisica atque demonstrationes hant de materia, & aliz de forma, & aliz de motu, quantitate, &c. quarum multæ non habent inter se subordinationem: vna tamen ex illis omnibus constituitur scientia: quia illa tendit ad exactam cognitionem entis naturalis. Nam sicut partes vel proprietates non sunt propter se, sed propter totum, ita demonstrationes omnes, quæ circa partes & proprietates quatenus tales sunt, versantur tendunt ad scientiam perfectam ipsius compositi seu subiecti constituendam, & ita communiter dici solet scientia habere vnitatem ex obiecto iuxta doctrinam Arist. 2. de anim. tex. 33.

De potentia obiecti vnius scientiæ.

LXIV. Quidam vero esse debeat vnitatis illius obiecti, quod in secunda parte difficultatis petitur etiam est difficile ad explicandum. Multi enim dicunt requiri vnitatem specificam obiecti, non materialis, sed formalis, neque in esse rei, sed in esse scibili, vt late cum D. Thoma Caietano explicat. 1. p. quæst. 1. artic. 3. Sed est cauenda æquiuocatio in illa voce seu denominatione scibilis. Nam in rigore scibile dicitur per denominationem extrinsecam à scientia, seu per relationem rationis in ea denominatione fundatam: hoc autem modo non potest scientia habere vnitatem ab obiecto scibili sub esse scibili, quia potius ipsa dat illi vnitatem nam sicut obiectum est scibile, quia scientia terminatur ad ipsum, ita est vnum scibile, quia vna scientia terminatur ad illud: ergo non potest scientia sumere vnitatem ex obiecto scibili, quatenus hac voce explicatur illa denominatio. Igitur si vnitatis scientiæ sumitur ex vnitatem obiecti, talis vnitatis obiecti præsupponitur ordine naturæ ad vnitatem scientiæ: imo & ad esse ipsius scientiæ, & ad omnem denominationem à scientia sumptam. Cum ergo est sermo de obiecto scibili vt sic dante vnitatem scientiæ, non significat illud esse scibile denominationem à scientia, sed aptitudinem proximam, vt sub vnam scientiam cadere possit: quæ quidem aptitudo ex parte eius supponitur. Sicut cum dicitur obiectum visus esse colorem & lumen, vt conueniant in ratione visibilis, illud esse visibile non est sumendum per denominationem extrinsecam à visu: alioqui nihil explicaretur, sed potius peteretur principium, declarando obiecti vnitatem ex vnitatem potentie: oportet ergo vt per eam vocem significetur aliqua ratio ex parte ipsarum rerum, ob quam censetur habere quasi aptitudinem proximam, vt eidem potentie visuæ per se obici possint. Nam, quia res differentes etiam secundum speciem in suo esse reali, cadunt sub eandem potentiam visiuam, quærimus in eis aliquam conuenientiam, quæ ex parte ipsarum rerum supponatur, ratione cuius possint vnum quasi specificum obiectum constitutere, qualis est, v. g. idem modus in mutandi visum, vel aliquid simile: & hæc vocatur proxima ratio visibilis, ex parte obiecti. Ad hunc ergo modum intelligendum est, quod dicitur de obiecto scibili.

LXV. Sed tunc aequè obcurum ac difficile explicatu est quænam sit hæc ratio, quæ ex parte rerum ad eandem scientiam pertinentiam supponitur: ratione cuius conuenire dicuntur in eadem ratione scibili. In quo multi existimant ex vnitatem specifica ipsius rei, quæ per se primo obicitur scientiæ sumi vnitatem obiecti, etiam in esse scibili ita vt obiectum, quod per se

primo attenditur in scientia, sit per se vnum in esse rei: omnia vero alia cadant sub scientiam ratione illius. Quia illa vnitatis obiecti est formalis in scientia, quæ quodammodo connectit, & virtualiter continet omnia, quæ in scientia tractantur: hæc autem est essentialis ratio ipsius obiecti: & ideo oportet vt illa sit vna specifica, ac indiuisibilis. Nam si sint plures differentie essentielles & substantiales, neutra per se loquendo continet alteram vt principium eius, neque ad alteram ordinatur. Neque etiam sufficit, vt vtrique contineatur in potentia in ratione generica, quia illa continentia non sufficit ad medium demonstrationis, & consequenter neque ad connexionem & vnitatem, quam scientia requirit. Vnde iuxta hanc sententiam species obiectorum scibilium multiplicabuntur iuxta species rerum, quæ per se primo sciuntur vt obiectum quod, vt sunt, regulariter loquendo species substantiæ. Nomine autem speciei intelligenda est non tantum species vltima, sed etiam species subalterna aut quæcunque ratio formalis abstracta, sumpta præcise secundum actualitatem suam: sic enim sumitur tanquam species quædam indiuisibilis, & de illa vt sic demonstrantur ea tantum quæ præcise ex vi talis rationis formalis illi conueniunt, vt est in phisica gradus entis naturalis, aut gradus animalis.

LXVI. Dixi autem regulariter, propter duo. Primum propter scientias mathematicas, quæ non habent pro obiecto speciem aliquam substantialem, sed accidentalem, neminem; quantitatem: & in eis censetur communiter vna scientia specie, quæ agit de toto genere quantitatis continuæ vel discretæ. Quod fortasse ideo est, quia species quantitatis continuæ, licet sint distinctæ, ita sunt per se ordinatæ, vt in vna, scilicet in corpore, quodammodo contineantur reliquæ. Species vero numerorum neque sunt ita proprie species, neque differunt nisi per additionem vnitatis, in quo seruant eandem proportionem. Alia etiam potest reddi ratio, quia illæ scientiæ non tractant de quantitate sub essentiali ratione eius, sed in ordine ad quasdam proportionem, respectu quarum est fere eadem ratio in illis speciebus. Deinde posui limitationem illam, propter quasdam species substantiales imperfectas, quæ sunt veluti partiales vt est sanguis vel alii humores in homine, quarum non est per se scientia, sed ea tantum, quæ est de homine vel de animali.

LXVII. Atque hæc sententia sic exposita est quidem probabilis & maxime habet locum, si homo cõsequi possit propriam scientiam singularum specierum substantiarum secundum differentias vltimas earum: & ex illis perfecte & à priori demonstrare vniuersaliusque proprietates. Tamen scientia humana raro aut nunquam est ita perfecta: & ideo loquendo de scientia humana pro ut de facto acquiri potest, parum confert ille modus vnitatis obiecti ad eius vnitatem explicandam. Et de inde de se difficile est creditu, quod de singulis elementis sint singulæ scientiæ: & quod singulorum generum vel rationum superiorum, & inferiorum, dentur etiam singulæ scientiæ, videlicet, vna scientia entis, vt sic, alia substantiæ, alia corporis, & ita per singulos gradus, qui secundum nostrum modum abstrahendi possunt quam plurimis modis variari.

LXVIII. Quapropter est sententia valde communis hanc vnitatem obiecti in scientiis sumendam esse ex gradu abstractionis: & ita solet distingui triplex scientia ex triplici abstractione à materia, vel indiuidua tantum, & non omnino à materia sensibili, vel à materia sensibili, & non ab intelligibili, vel ab omnibus. Quæ abstractio diuisio antiqua est: eam vero copiose transtulerunt moderniores in principio Phisicæ & Metaphisicæ. Sed in primis ille modus assignandi obiectum non est communis omnibus scientiis, nam in illo non comprehenduntur morales, aut rationales, neque aliz practicae. Forte tamen dicent aliquid proportionale cogitandum esse in obiectis aliarum scientiarum. Deinde non constat, an illæ rationes sufficiant ad vnitatem

LXVI.

LXVII.

LXVIII.

Communis sententia de vnitatem scientiæ per abstractionem à materia.

tem specificam scientiæ, vel tantum ad genericam, in quo est magna diuersitas opinionum, quam hoc loco tractare molestum esset. Denique abstractio, si sumatur ex parte nostra, non potest constituere obiectum formale, nam hæc abstractio respectu rerum est sola denominatio extrinseca iam autem ostendimus obiectum formale debere præsupponi ex parte ipsarum rerum scibilibum. Si vero sumatur fundamentaliter ex parte ipsarum rerum, sic nihil aliud per hæc abstractionem significatur, nisi ordo vel gradus vniuscuiusque essentialis magis vel minus immaterialis: & ita cadere fere superest difficultas, quæ scilicet vnitas in tali gradu sufficiat ad specificam vnitatem obiecti, cum sub eodem gradu plures differentie essentialis, quæ inter se connexionem non habent, nec derivationem vnius ex alia, contineantur.

Resolutio de vnitate obiecti scientiæ.

LXVIII. **Q**Uocirca (vt verum fatear) nihil in hac materia inuenire potui, quod mihi omni ex parte satisfaceret, vt certam aliquam ac generalem regulam prescriberem, quæ hæc vnitas obiecti definiri possit. Et ideo id quod dixi de connexionem & subordinationem eorum omnium quæ in eadem scientia tractantur, applicandum etiam cenfeo ad declarandum specificam vnitatem obiecti. Nam quando aliqua ratio formalis obiecti scibilis, quæ solet dici ratio, quæ talis est vt in ea connectantur omnia, quæ in illa scientia tractantur, aut demonstrantur, quia per illam aut in ordine ad illam reliqua inquiruntur, tunc illa ratio constituit omnia illa sub vna ratione scibilis siue illa sit ratio specifica in esse rei, siue non. Quia non præbet vnitatem obiecti solam essentialem vnitatem quam habet, sed ob vnitatem quam causat inter omnia, quæ tractantur in scientia, quatenus illa omnia in se aliquo modo connectit. Et ita, quamuis illa ratio aliquando in se sit alicuius generis in esse rei, fieri tamen potest, vt species eius non considerentur ad scientiam nisi quatenus in ea ratione connectuntur: non solum quia secundum differentiam tantum genericam cognoscatur, sed etiam quia licet secundum proprias differentias cognoscantur, tamen id est per quādam proportionem aut comparationem ad rationem communem, & collationem ipsarum specierum inter se. Vt scientia de elementis ita differat de communi ratione elementis & de singulis, vt non possint se iungi. Et fere ad hunc modum explicuimus supra vnitatem Metaphysicæ. Et ita cenfeo philosophandum esse de reliquis. Quod minus difficile apparebit consideranti hanc vnitatem scientiæ non esse exactam & perfectam, sed quasi artificialem, vt explicuimus. Quod vnitatis genus non solum in scientiis sed etiam in prudentia & arte probabile est interuenire. Et ad aliquas etiam virtutes appetendi extendi potest: sed de his omnibus in particulari dicere non est præsentis instituti.

Corollaria de augmento extensiuo compositorum habituum.

XLIX. **V**nde tandem intelligitur, in illo habitu, qui solum habet vnitatem ex coordinatione plurium qualitatum simplicium, dari quidem posse augmentum extensiuum, illud tamen fieri per additionem nouæ qualitatis, quæ licet respectu totius, partialis sit, tamen ex se absolute considerata, est integra quædam species qualitatis. Vnde etiam uultum est inconueniens, hoc genus augmenti fieri ex qualitatis specie differentibus, quia secundum illud imperfectum genus coordinationis seu vnitatis, bene possunt qualitates specie differentes in vnā coniungi. Quo item sit, vt talis habitus recte possit paulatim perfici per actus specie differentes, quibus illi partiales habitus proportionantur. Neque oportet ut illa distinctio-

ne, quod actus in ordine ad habitum sunt eiusdem speciei, & in ordine ad obiecta diuersæ, quia actus non habet diuersas species secundum hos respectus. Imo actus nullam habet specificationem ex respectu ad habitum, sed potius est contrario habitus specificatur ex habitudine ad actum: quanquam enim actus, ut est actio quædam, dicat habitudinem ad habitum, ut ad principium, non tamen inde habet suam vltimam specificationem, sed ex termino vel obiecto. Neque illi sunt duæ specificationes, sed vna tantum, vt infra ostendemus agentes de actione. Possunt autem illi actus comparatione ad habitum dici solum differre specie partiali, eo fere modo: quo de habitibus ab illis genitis dicebamus.

Specificatio habitus per actum obiecti exponitur.

LXX. **E**X quo etiam fit, vt cum habitus dicitur specificari per actum, id intelligendum sit cum proportionem. Triplex enim modus habitus ex dictis colligi potest: vnus est simplex qualitas (vt ita dicam) tam essentialem, quam in agendo: quia scilicet tantum est actus vnus simplicis actus, vt verbi gratia, assensus vnus principij vel vnus conclusionis: & in hoc clara est specificatio & proportio. Alius modus habitus est qui in esse est etiam qualitas simplex, virtualiter autem seu in agendo est multiplex: quia est potens ad plures actus ita inter se connexos, vt in ordine ad idem ac indiuisibile obiectum formale, necessariam connexionem inter se habeant, & in aliquo primario actu quodammodo radientur, & ideo talis habitus dici potest specificari, vel ad tali actuum serie, vel ab illo primario actu, in quo alii radicantur, vt habitus, verbi gratia, charitatis ex Amore Dei. Tertius modus vnitatis habitus est ex collectione & subordinatione plurium simplicium qualitatum: quod genus vnitatis minus perfectum est, & ita sumi potest ex collectione plurium actuum dicentium, ordinem seu attributionem ad obiectum aliquo modo vnum, prout paulo antea explicatum reliquimus.

SECTIO XII.

An, & quomodo habitus minuantur, & corrumpantur.

Hæc questio, sicut omnia fere quæ diximus, intelligenda est de habitibus acquisitis, nam infusi peculiares sunt de habitu hoc habent conditionem, quod licet paulatim augeantur & perficiantur, non tamen remittuntur, etsi amitti possint: quo modo autem id fiat, scilicet an demeritorie, dispositiue, an etiam effectiue, non potest absque principij Theologici explicari.

Ex variis causis, habitus remitti posse accorumpi.

DE habitibus ergo acquisitis in genere loquendo, certum est, & diminui seu remitti posse, & amitti. hoc enim experientia ipsa docere videtur. Ratione autem idem ostenderetur explicando causas talis remissionis, vel corruptionis. Duplex enim potest esse causa remissionis vel corruptionis alicuius forme: vnā vocare possumus priuationem, quæ per formam absentiam, vel carentiam influxus causat formæ remissionem vel corruptionem. Cui enim corruptio & remissio tantum fit quædam priuatio in fieri, ad illam sufficere potest primitiua causa. Alia est causa positiua, quæ vltius distingui potest in effectiuam, fortialem, vel dispositiuam. Contingit enim causam effectiuam per positiuam actionem corrumpere aliquam